

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра української філології

Кваліфікаційна робота
з української мови на тему

«УСТАЛЕНІ ПОРІВНЯННЯ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ»

студентки групи МСО укр 03-22
філологічного факультету освітніх технологій
за освітньо-професійною програмою «Українська
мова і література, англійська мова, редагування
освітніх видань»,
спеціальністю 014 Середня освіта,
спеціалізацією Українська мова і література,
форми здобуття освіти: денної
Гулько Катерини Дмитрівни

Допущена до захисту
«___» _____ року

Науковий керівник –
доктор філологічних наук,
професор Баган Мирослава Петрівна

Завідувач кафедри
_____ *Мирослава БАГАН*
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКИХ КОМПАРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	8
1.1. Теоретичне осмислення терміна “усталене порівняння”.....	8
1.2. Особливості взаємовпливу мови та культури.....	12
1.3. Принципи зіставного вивчення ідіом	18
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТІЙКИХ КОМПАРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	28
2.1. Ключові поняття усталених порівнянь англійської та української мови	28
2.2. Позитивні ознаки в усталених порівняннях зіставляваних мов	34
2.3. Негативні ознаки як об'єкт висміювання в усталених порівняннях	39
2.4. Дії, інтерпретовані через порівняння.....	42
2.5. Назви осіб, що зазнали порівняльної інтерпретації.....	45
2.6. Конструкції усталених порівнянь англійської та української мови: спільне й відмінне.....	48
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СРЕЦИФІКА УСТАЛЕНИХ ПОРІВНЯНЬ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ.....	56
3.1. Особливості усталених порівнянь, пов'язані з віруваннями та світоглядними уявленнями носіїв мови.....	58
3.2. Особливості усталених порівнянь, пов'язані з побутом та особливостями життя носіїв мови.....	61
3.3. Відображення ментальності в усталених порівняннях.....	67

3.4. Рослинний і тваринний світ в компаративних ідіомах зіставляваних мов.....	74
3.5. Принципи соціальної взаємодії в усталених порівняннях сучасної української й англійської мов.....	78
Висновки до розділу 3	84
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	97
SUMMARY.....	98

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МФЕ – міжмовні фразеосемантичні еквіваленти

МФВ - міжмовні фразеосемантичні відповідники

ВСТУП

У сучасному світі, що стрімко розвивається та характеризується глибокими процесами глобалізації й культурного взаєморозуміння, вивчення лінгвістичних особливостей мов стає надзвичайно важливим завданням. Однією з важливих складників культурної спадщини є усталені порівняння — вид фразеологізмів, що відображають схожість або відмінність певних об'єктів чи явищ за певною рисою. Усталені порівняння, які засновані на аналогіях, відіграють важливу роль у формуванні ментальності та відображенні культурних особливостей народу. Дослідження усталених порівнянь української мови проводила невелика кількість науковців, зокрема: К. Мізін, А. Найда, К. Радіонова, М. Черемисіна, О. Коваль, П. Дудик, Л. Мацько, В. Русанівський та ін. Завдяки цим мовознавцям ми маємо уявлення про семантику й структуру усталених порівнянь, але деякі особливості їх вживання потребують додаткового вивчення. Учені використовують терміни «порівняння», «порівняльні конструкції», «порівняльний зворот», «порівняльна структура» з різним трактуванням, що призводить до хибного використання та розуміння. Тому виникає необхідність у докладному опрацюванні термінологічного апарату, зокрема у визначенні мінімального набору ключових термінів для дослідження цієї проблеми.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, сучасні дослідження зорієнтовані на всебічний аналіз мовних одиниць з компаративною семантикою, зокрема, стійких компаративних одиниць. По-друге, існує необхідність у визначенні критеріїв класифікації цих стійких компаративних одиниць. По-третє, наразі відсутні належно систематизовані та диференційовані дослідження щодо стійких компаративних одиниць української та англійської мови з огляду на їхню структуру та семантичні аспекти.

Об'єкт дослідження — стійкі компаративні одиниці української і англійської мови.

Предмет дослідження – структурні й семантичні особливості стійких компаративних одиниць української і англійської мов.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у встановленні закономірностей утворення та систематизації стійких компаративних одиниць з урахуванням структурних та семантичних особливостей двох мов та встановлення спільних рис та відмінностей у їхньому функціонуванні та значущості.

Для реалізації мети передбачене виконання таких завдань:

- 1) встановити співвідношення образних понять з компаративною семантикою;
- 2) виявити й описати семантику та структуру стійких компаративем;
- 3) виокремити моделі структурної організації стійких компаративних одиниць англійської та української мови;
- 4) виявити лінгвокультурологічні аспекти вживання та встановлення впливу культурного контексту на сприйняття;
- 5) визначити критерії диференціації стійких компаративних одиниць української та англійської мови.

Методи дослідження:

- 1) аналіз, синтез — використано у ході опрацювання наукової літератури задля дослідження поняття "порівняння";
- 2) зіставний метод — застосовано для паритетного порівняння мов на сучасному етапі;
- 3) описовий метод — став у пригоді для виявлення та опису особливостей стійких компаративних одиниць;
- 4) метод лінгвокультурологічного аналізу — дав змогу обґрунтувати взаємовплив мови та культури.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні й розрізненні понять *усталене порівняння*, *фразеологізм*, поглибленні знань про специфіку функціонування компаративних одиниць, установленні взаємозв'язків мовних порівняльних одиниць.

Практичне значення одержаних результатів: полягає в можливості використання їх у викладанні курсу «Сучасна українська мова» (розділ «Фразеологія») а також при опануванні університетських спецкурсів «Актуальні проблеми українських порівнянь та фразеологізмів», «Нові явища в українській фразеології» та на факультативах з української мови.

Апробація. Результати дослідження апробовано на кількох конференціях: студентській науково-практичній відеоконференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (КНЛУ, травень 2023 року). Доповідь на тему: «Усталені порівняння в сучасних українській і англійських мовах» виголошено також на засіданні наукового гуртка: «Українська мова як іноземна: методика викладання і практика вивчення» (КНЛУ, жовтень 2023). За результатами дослідження опубліковано тези:

Гулько К. Структурно-семантична специфіка усталених порівнянь у сучасних українській і англійській мовах. *«Ad orbem per linguas. До світу через мови».* Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції “Наративи сучасної України у світовій геополітиці”, 18–19 травня 2023 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. Частина 2. С. 96-97.

Структура роботи Кваліфікаційна робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу й анотації англійською мовою. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКИХ КОМПАРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Теоретичне осмислення терміна усталене порівняння

Від моменту появи перших людей на нашій планеті і до актуального часу минуло багато тисячоліть. На перший погляд, може здатися, що нас навряд чи щось об'єднує, проте насправді це зовсім не так, тому, що ми маємо дещо спільне, те, що відрізняє людей від інших ссавців, те, що робить нас людьми — бажання пізнавати. Таке прагнення уможлиблювалось завдяки накопиченню знань, їхньому осмисленню, що згодом стало фундаментом для інших когнітивно складніших рефлексій, а саме порівнянню вже відомого явища дійсності із новою інформацією.

Віддавна порівняння мали вагоме значення для усього подальшого розвитку цивілізації, тому що людині притаманно прагнути збагнути себе та світ, в якому вона живе, саме тому не було дивиною порівнювати себе з іншими, певні дії та стани, поведінку, факти та явища об'єктивної дійсності, таким чином відбувалося доволі швидка та продуктивна взаємодія з навколишнім середовищем, накопичувалися знання, поглиблювалося розуміння низки важливих процесів. Спираючись на цей досвід, чимало науковців вважають, що порівняння відображає культуру та ментальність народу, а також має розглядатися всебічно, крізь призму п'яти кодів культури. А також, дотримуючись думки К. Мізіна, усталені порівняння ми відносимо до периферії фразеології, проте вважаємо видом фразеологізма, адже цим пояснюється їхня порівняльна модель побудови із вживаною в прямому значенні основою порівняльного ланцюга (Мізін, 2012, с. 10).

Чимало мовознавців, які досліджували порівняння, тлумачать його як троп, основною характеристикою якого є зіставлення певного явища з іншим на основі певної подібності між ним з вживанням порівняльних сполучників. Варто

зауважити, що у випадку відсутності порівняльних зв'язків, порівняння класифікують як метафори (Лебедева-Гулей, 2007, с. 354).

На важливості ролі сполучників при творенні порівнянь акцентували й інші мовознавці, зокрема А. Коваль, яка зауважувала, що використання порівняльного сполучника є важливою складовою у процесі творення порівнянь. На думку науковиці, шляхом порівняння відбувається зіставлення часом протилежних явищ: живого і неживого, психічного та фізичного (Коваль, 1978, с. 15). Практично ідентичної позиції притримується й П.Дудик, однак мовознавець доводить, що порівняння є стилістичним прийомом, а порівняльні сполучники є основною рисою корпоративності (Дудик, 2002, с. 36). На нашу думку, обидві думки є доцільними та обґрунтованими, адже абсолютна більшість науковців у власних дослідженнях цього явища особливу роль відводять саме сполучникам, тому ми вважаємо необхідним зосередити нашу увагу саме на цьому аспекті.

У дослідженні порівнянь потрібно враховувати функційно-стилістичний аспект. На думку Л. Мацько, порівняння є тропеїчною фігурою, яка зображає те чи інше явище через найбільш притаманні йому ознаки, що також прослідковуються і в порівнюваних предметах (Мацько, 2003, с. 359). Ми цілком згодні з таким баченням науковиці, адже виокремлення спільної ознаки при творенні порівнянь є чи не найвагомим чинником впливу при їхньому складанні. Наявність логічного зв'язку – це типова ознака порівняння.

Ми вважаємо, що найповніше визначення терміна вдалося дібрати В.Русанівському, який розглядав порівняння як фігуру мови, різновид тропа, що позначає особу, предмет, конкретне явище чи певні дії шляхом фіксації найхарактерніших їхніх ознак, що є притаманними й для інших (Русанівський, 2004, с. 507).

Л. Загородня вважає, що образний зміст порівняння полягає у зіставленні декількох чи двох предметів, явищ, об'єктів на основі подібної ознаки чи тотожності. Через це зіставлення поняття залишаються у свідомості свою самостійність, при цьому не збігаються в одне враження, тому і значення

порівнюваних словосполучень, слів або речень залишається незмінною. Проте це не перешкоджає поєднувати компаративні елементи, явища, об'єкти, тощо у свідомості мовців (Завгородня, 2013, с. 69)

Дослідженням порівнянь займалися представники найрізноманітніших галузей науки, роблячи неоціненний внесок у поглиблення тієї теоретичної бази знань, що ми маємо сьогодні. Однак варто зауважити, що консенсусу стосовно чіткої дефініції поняття не вдалося досягти, саме тому в майбутньому тема лише набуватиме ширшої популярності та стане ще перспективнішою.

Окрім визначення самого терміна, досить проблематичним є питання вивчення структури порівнянь. Вже досить давно у мовознавстві побутує низка загальновідомих параметрів, на які посилаються найчастіше, серед них виділяються такі:

суб'єкт порівняння;

об'єкт порівняння;

спільна ознака, через яку здійснюється зіставлення суб'єкта і об'єкта;

висновок порівняння.

Цінну та докладну класифікацію усталених порівнянь подає В.Бартон, який окреслює структуру компаративної конструкції як: об'єкт порівняння — модель, суб'єкт порівняння — прототип. Модель та прототип доповнюють одне одного та є невід'ємними частинами порівняльних відношень (Бартон, 1978, с. 127).

Ми погоджуємося з такими класифікаціями усталених порівнянь, що виявляються логічними та послідовними і вже мають певну тенденцію з визначенням, але все ще є певні відгалуження від основних групувань, які мають детальніший характер. Наприклад: суб'єкт порівняння виділяють як предмет компаративування (І. Лисков) або як тему (І. Шенько).

В. Виноградов розглядав структуру усталених порівнянь як поєднання чотирьох компонентів, а сполучник визначав як окремий компонент ланцюга. Поділяючи думку мовознавця, повною структурою компаративної одиниці будемо вважати фігуру, до якої входять чотири компоненти: об'єкт порівняння,

суб'єкт порівняння, з яким порівнюють частину, показник порівняння, який становить компаративну структуру та образ-еталон. Ця модель представлена формулою $A - C - m B$, де A — суб'єкт порівняння, (явище, особа чи предмет яке порівнюють), B — об'єкт порівняння (те, з чим порівнюють) m — показник порівняння або порівняльний сполучник та C — образ-еталон або основа. За цією формулою, підтверджується, що суб'єкт та основа можуть бути як невираженими так і явними. Образна частина порівняльної одиниці є невід'ємною складовою, яка не тільки надає зворотам неповторність та емоційно-оцінного забарвлення, а й виступає як культурний код народження індивідуальності. Виявляється, що об'єктна частина порівняльного зразка слугує джерелом знань про іншу культуру, заглиблює адресанта та адресата у світ та закони певної нації. Мова через деякі лінгвістичні одиниці, зокрема усталені порівняння, відображає національно-культурну своєрідність менталітету. У залежності від цього утворюється взаємодія мови та культури як двох систем (Радіонова 2021, с. 5).

В українському мовознавстві проведено низку цінних наукових досліджень, присвячених проблемі порівняння та його функцій і типології в різних текстах. Можемо навести такі праці: І. Кучеренко запропонував логіко-граматичну модель порівняння та визначив його структурні види (Кучеренко, 1959, с. 106). Н. Шаповалова дослідила порівняння й установила формально-граматичну, семантико-синтаксичну та комунікативну його природу й описала структуру із словотвірними компонентами на кшталт по-...-ому (Н. Шаповалова, 1997, с. 16). Не можна не згадати дисертацію Т. Павлюк, яка провела семантико-граматичний та концептуальний аналіз компаративних одиниць у сучасному поетичному тексті (Павлюк, 2011, с. 21). Щодо простого речення, то в цій галузі попрацювала Л. Прокопчук, яка виділила семантичні типи порівнянь залежно від сполучуваних перспектив частин порівняльної конструкції й лексико-семантичне наповнення частин компаративних одиниць (Прокопчук, 2000, с. 18). Не оминула цю тему й Г. Довженко, яка в своїй роботі дослідила порівняння як стилістичний компонент художнього тексту (Довженко, 1973, с. 31).

З цього можна стверджувати, що з різнобічного досліджування усталеного порівняння слугує формальний показник, завдяки якому вкорінилося твердження про систему різнорівневих засобів вираження — від морфеми до лексеми чи речення.

У цій роботі будемо послуговуватися традиційною моделлю номінації компонентів усталених порівнянь, яку вперше запропонував О. Потебня, а згодом узагальнили в енциклопедії української мови.

Отже, стійкі компаративні одиниці — це мовні звороти, у яких порівняльний фактор виступає мірилом приписуваної суб'єкту ознаки, внаслідок чого є узагальнено-метафоричне значення порівнянь. За своєю природою усталені порівняння мають елемент метафоричності, адже базуються на уподібненні предметів різних якостей та категорій. Також, проблема номінації складників компаративних одиниць не є до кінця розв'язаною. Існує багато функціональних варіантів найменувань вищезгаданих елементів, але назви, як наприклад об'єкт, компонент А та інші є абстрактними й не несуть повноцінного значення. У роботі будемо керуватися усталеною формою номінації елементів сталих компаративних одиниць, оскільки позначення компонентів зіставлення з боку суб'єкт (основа), ознака, об'єкт (образ) охоплюють ширші видозміни компаративності.

1.2 Особливості взаємовпливу мови та культури

Багато досліджень доводять, що найліпший спосіб для пізнання іншої нації полягає у вивченні мови та її особливостей. Українська держава мала зв'язки з іншими країнами, що призводило до обміну думками, способом життя, культурного збагачення та переймання досвіду. Національна культура є невід'ємною частиною світової, яка інтегрується та розвивається одночасно витікаючи з неї. За своє існування український народ пережив переселення, навали, релігійні війни, колонізаторство, відокремлення та самостійність, де ці всі фактори вплинули на формування цілої нації й нанесли відбитки у її розиток, ми можемо простежити це на рівні мови та культури.

Із періоду язичництва протоукраїнська мова ввібрала спектр фразеологізмів та стійких компаративних одиниць, адже наші предки вірили в магічну силу природи, її красу та велич, а також асоціювали себе з нею. Виявлено велику кількість обрядової лексики пов'язаної з фітонімами, зоонімами та міфонімами, де багато символів, які згадуються й сьогодні та несуть історію цього періоду.

Період повернення до християнства асоціювався з введенням номінативів на позначення свят та релігійних обрядів, адже українці набожна нація, то це відображалось не тільки у мові та й культурі загалом.

Колонізаторський період перебування України в радянському союзі характеризувався ворожими, непритаманними існуючій культурі наративами та приказками, усталеними компаративними одиницями й традиціями.

Усталені порівняння віддзеркалюють традиції, історію та менталітет народу, в яких є власна ієрархічна система розподілу. Саме вивчення семантичного та структурного боку стійких компаративних одиниць передбачає глибоке дослідження їх у зв'язку з історією, традиціями, побутом народу.

Усталені порівняння репрезентують культуру народу з огляду на такі особливості:

1. Консервативність. Стійкі компаративні одиниці здебільшого відображають старі традиції та звичаї, які збереглися в культурі протягом десятиліть або століть. Це може відбивається у виборі словосполучень.

2. Ідіоматичність. Усталені порівняння можуть бути ідіоматичними, тобто мовними виразами, які не можна перекладати дослівно, особливо це притаманне англійській мові. Наприклад, *to kick the bucket* означає померти, але це неможливо осягнути, якщо перекладати буквально.

3. Культурні асоціації. Усталені порівняння здебільшого несуть в собі конкретні культурні асоціації, які є незрозумілими, чужими, неприйнятними навіть у деяких випадках для представників інших культур.

4. Культурні асоціації. Усталені порівняння здебільшого несуть в собі конкретні культурні асоціації, які є незрозумілими, чужими, неприйнятними

навіть у деяких випадках для представників інших культур. Наприклад, як *червона ганчірка на бика* стосується іспанської культури та має значення триггеру, що спровокує людину на агресивну поведінку.

5. Регіональні варіації. Стійкі компаративні одиниці можуть мати різні варіації чи видозміни в залежності від регіону. Наприклад, як *риба в воді* може бути замінено на як *качка на воді* в залежності від місцевості чи культури. Деякі порівняння виявляються схожими в обох культурах, мають спільну тему та значення, але об'єкт позначення різний, який дотичний до досліджуваної країни.

Значний внесок у вивченні культурно-національної конотації зробив Л. Мельник, який зазначав, що фраземи української мови містять у семантиці етимологічно-залишкове поняття про будь-які життєві ситуації, які містять у собі екстралінгвальні передумови, що засвідчують співвідношення усталених порівнянь з кодом культури (Мельник, 2001, с.18) Ми вважаємо це цілком логічним та змістовним твердженням, адже відбиток пережитого залишається та передається в фразеологізмах та порівняннях, а й показує ставлення до тієї чи іншої ситуації через ментальність.

Етнічний менталітет є обов'язковою складовою розуму й рисою мислення окреого народу, який має нерозривний зв'язок із культурою, манерою мислення, які й визначаються історико-етнічними й християнськими традиціями. Безсумнівно, національний менталітет відображається у таких вагомих явищах як: мова, будова внутрішнього світу, час, простір, середовище, пам'ять, розум, і т.д. Менталітету групи властиві такі функції як: експресія, взаємодія, уособлення, що свідчить про нездійсненність виділення певного спільного менталітету, бо він зазвичай з'єднаний із певним географічним середовищем, соціальною структурою суспільства, культурою певних груп його носіїв, що призводить до дослідження лише до різних моделей або ментальностей (Козловський, 2005, с. 196). Ми погоджуємося з такою позицією науковця, адже менталітет має тісні зв'язки із довкіллям та уособленням людини, що віддзеркалюється в її світобаченні, а себто й у мові.

Л. Лисиченко зазначає, що у мовному аспекті зображується психоментальний рівень мовної будови світу, де архівується уявні сліди явищ, які зберігаються в пам'яті. Однак в продовженні цієї думки ідеться про те, що вигадані образи мають здатність тьмянути, згасати, тому для їх запам'ятовування й утворюються спеціальні мовні символи понять про типізовані образи однорідних явищ, які вже й складають концептуальний рівень пізнання (Лисиченко, 2009, с.6). Маємо узагальнити, що мовознавиця не обмежується одним рівнем аналізу, а подає ряд поняттєвих одиниць та їх визначень, які притаманні кожному з рівнів: на рівні уявлень — це загальна думка, на концептуальному — поняття, а на мовному — значення. Відповідно основні одиниці кожного з рівнів мають визначальні характеристики: для поняття такими є окремі ознаки і зв'язки поняття, для поняття — істотні ознаки, для мовного значення – семантичні компоненти та їхні семи.

У взаємодії з довкіллям людина розглядає, відчуває, пізнає. Водночас у неї вибудовується система поглядів на об'єктивний світ і на основні життєві позиції інших людей, їхні переконання, ставлення та спосіб життя. Таким чином системою поглядів зазвичай називають концептуальну картину існуючого світу, що є прототипом суб'єктивного образу об'єктивної дійсності, належить до сфери ідеального, перфектного, представлена в символічних формах, не будучи повністю втіленою в жодній з них. Концептуальна картина світу є своєрідною системою мислення носія мови, що втілює вибір, перевагу, надану в цій системі певному поняттю чи певній концептуальній схемі (Полюжин, 2005, с. 9) Це твердження точно втілено в реальність, адже за допомогою цього вибудовується пізнавальний досвід окремої особи чи цілого народу, яких об'єднує мова чи її варіанти на різноманітних етапах та рівнях сприйняття й ознайомлення з довкіллям.

Концептуальна картина втілює в себе значно більше, ніж лінгвістична, тому що в її утворенні беруть участь вербальне й невербальне мислення. Під час формування закріплюються частини народної психології, перекази, міфи,

фольклорна сторона, традиції — незалежно від типу їх виявлення: у вигляді звичаїв, предметів, обрядів, слів, замовлянь.

Я. Яремко керується терміном національна концептосфера як сумісність психоментальних утворень, які віддзеркалюють розпізнану народом дійсність, його нагромаджені знання та фундамент мислення, себто чим багатша культура нації, її наука, мистецтво, література, історія, тим ширша її концептосфера (Яремко, 2010, с. 252).

Цей концепт відгукується у наших уявленнях про зв'язок мови і культури, адже за ним криється глибокий досвід, який дотичний до всіх сфер, і не тільки мовної, тому це варто враховувати під час інтерпретації УП. Кожна нація має історичний та культурний бекграунд, який і визначив її місце у національній картині світу.

Мовна картина світу — це системно упоряджений зразок знаків, який містить у собі відповідну інформацію про довкілля та виражається за допомогою різних мовних засобів. Екстралінгвальні чинники, які формують відображення мови як картини світу мають неосяжне значення. Завдяки цьому концепт та концептуалізацію прийнято вважати як мовні явища. Побутує теза, що всі концепти утворюють цю модель світу, яку було згадано раніше, а от слова, словосполучення, усталені порівняння та фразеологічні одиниці і їх дефініції — мовну картину світу, що зазначають багато мовознавців, серед яких й Устенко.

Інша загальноприйнята теорія Сепіра-Уорфа базується на тому, що в мові відбивається примітивна модель світу, яка виявляється в довільності системи знаків які позначають позамовний зміст. Проте, комунікація людей була б неможливою, якщо в мові не знайшли б вираження деякі загальні риси, які розташовуються на певних рівнях конкретного пізнання людини довкілля, які називаються об'єктивними матеріальними та ідеальними засадами всесвіту. Отже, мовну картину світу можна визначати як абстракцію, де виділяються спільні для певних мов елементи та їх ознаки — універсалії.

Ми погоджуємося із першим твердженням про те, що мовна картина світу містить в собі відображення концептуальної системи, яка базується на мовних та

екстралінгвальних чинниках, тобто культурних, соціальних та історичних контекстах. Мовні засоби використовуються для вираження концептів, що утворюють мовну картину світу, яка впливає на сприйняття та розуміння світу людиною, яка говорить конкретною мовою. Щодо загальноприйнятої теорії Сепіра-Уорфа, яка доводить існування в мові спільних сем та уявлень про базову модель світу, через яку ми й сприймаємо його, є твердження про довільність та хаотичність системи знаків, що дещо суперечить концепту, адже певна об'єднаність та загальність притаманна цьому явищу, а отже й має певний порядок, без якого комунікування було б неможливим.

Менталітет носіїв мови реалізується в межах словесних знаків, зокрема і мови взагалі, причому в таких змістових виявах, як концепти, образи та символи. Із цього можна виокремити, що слово або фразема в людському мозку є поняттям, а семи, які містяться у ньому, можуть бути носіями нескінченного набору характеристик явищ чи реальних об'єктів світу. За допомогою різноманітних поєднань слів і словосполучень мовці віддзеркалюють будь-які концепти й ставлення між ними. Ми поділяємо думку тих вчених, які вважають, що доречніше говорити про взаємозв'язок, комунікацію та співпрацю на основі того, що мова є частиною культури, і культура також є частиною мови. З цього випливає, що мовна картина світу не цілком поглинена культурою, якщо під останньою ми розуміємо образ світу, відображений у свідомості людини, тобто сформований світогляд людини в результаті її фізичного досвіду та духовної діяльності.

Отже, культурна і мовна картини світу тісно переплетені і перебувають у стані постійної взаємодії та виходять з реальної картини світу, тобто з реального світу, що оточує людину. Ця лінгвістична семантика відкриває шлях із світу самої мови у світ дійсності, реального життя. Ця лакуна в ланцюзі між двома світами співіснує разом із культурними уявленнями про предмети та явища довкілля, характерних для певного мовленнєвого колективу загалом і окремим носіям мови зокрема. Оскільки шлях від позамовної реальності до концепції, а потім до вербального вираження неоднаковий у різних народів, що пов'язано з

відмінностями в їхніх підходах до життя, історії та розвитку колективної свідомості, відповідно, відрізняється й мовна картина світу в різних націй. Це виявляється в принципах категоризації реальності, яка матеріалізована в лексиці та граматиці кожної природної мови. Як відомо, життя людини протікає в певний історичний період, у специфічній спільноті зі своєю ідеологією та культурою, в умовах певної мовленнєвої діяльності. Світ сприймається і відтворюється людиною за допомогою системи знаків, затверджених певною етнокультурною спільнотою, частиною якої вона сама є. Іншими словами, люди розглядають об'єктивну реальність крізь призму конкретних національних мов. Опис мовної картини світу передбачає наявність двох рівнів: перший полягає у виявленні універсальних за змістом мовних знаків, як елементів мовної картини світу, а другий — у деталізації особливостей національної мови як способу фіксації досвіду пізнання світу певною етнокультурною спільнотою. У результаті цього мовна картина світу будується, з одного боку, мовними засобами, що віддзеркалюють мовні універсалиї, а з іншого боку — ті мовні ресурси, які фіксують особливості національного світогляду окремого народу. З цього можна зробити висновок, що єдиної спільної мовної картини світу не існує, але є лише незліченна кількість національних картин світу, оригінальність яких можливо простежити лише під час компаративного аналізу світогляду різних народів — носіїв національних мов.

1.3 Принципи зіставного вивчення ідіом

Міжнародні відносини є надзвичайно важливими за теперішніх обставин, адже міжмовні контакти та комунікація грають вирішальну роль у політичному, культурному та економічному майбутньому. З боку мови дослідження неспоріднених та близькоспоріднених мов допомагає вдосконалюватися лінгвістичному аналізу та уточнює його властивості, що покращує лексикографічну базу лінгводидактики. Набуті знання з вищезгаданих дисциплін нерозривно пов'язані з етнолінгвістикою, лінгвокультурологією, практикою

перекладу, лінгвокраїнознавством, сьогочасними перешкодами при докладному оволодінні певної мови та міжкультурною комунікацією. Саме тому зіставне вивчення лінгвістичних одиниць різних мов набуває популярності, адже завдяки цьому методу можна повністю й докладно порівняти мовні системи на сучасному етапі та виявити контраст і специфіку компаративних одиниць. Важливо зазначити, що при застосуванні цього методу мови мають порівнюватися паритетно і докладно, адже він відрізняється від інших методів тим, що шукає відмінності, тим самим виділяючи специфічні риси мови на всіх рівнях. Різні мови — відмінне бачення однієї і тієї ж речі та її інтерпретація, з цього виявляється, що мова має здатність віддзеркалювати світ у своїй семантичній системі за своєрідним способом водночас бути засобом вираження мислення індивіда. Саме за допомогою мови відбувається передача інформації між поколіннями, що містить в собі традиції, культуру, історію, побут, тощо. Міжмовне спілкування має відбуватися при детальному проникненні у світ не стільки певної мови, а його носіїв, їхнього способу життя, національного характеру тощо, адже реальне виявлення лінгвістичних одиниць визначається знанням соціального життя громади, яка говорить певною мовою.

Усталені порівняння на матеріалі різних мов вивчали: Мізін К.І., Микитюк В.І., Левченко О.П., Шепітько С.В., Радіонова К.С., Селіванова О.О., Миронова Т.Ю., Білоноженко В.О. та інші. Флора і фауна були невід'ємною частиною людського існування та оточували її з початку існування, тому у фразеологічному фонді будь-якої мови знайдеться чимала кількість компаративних одиниць з компонентами зоонімами. О.Селіванова зазначає, що «порівняння – це стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установлення аналогій між ними» (Селіванова, 2006, с. 716) Зокрема ця галузь наразі є досить популярною серед мовознавців і швидко розвивається, можемо виділити останні дослідження таких науковців як: С. Олійник, М. Пасюківська, О. Пінковська, А. Ришкова, А. Гребенюк, Л. Дубко, Ю. Охріменко та ін. На прикладі фітонімів

показав таку специфіку В. Микитюк, згадавши троянду, дуб, гвоздику, терен та інші рослини як символи обох народів (Микитюк, 2014, с. 41). Як зазначає М. Алефіренко, актуальність цього питання підвищується у зв'язку зі зміною в методиці викладання іноземних мов. Ці переміни призводять до зростання уваги з питань культури мови, зокрема до її лексики та фразеології. Такі питання пов'язані з етнолінгвістикою та лінгвокультурологією, і вони стають дедалі більш важливими в контексті сучасної методики викладання іноземних мов (Алефіренко, 2004, с.770) Не можемо не згадати фразеологізми та усталені порівняння, які представляють певні труднощі при перекладі, адже потребують повного осягнення та відображають національно-зabarвлене ставлення до реальності, цінності, ставлення та спосіб життя певної етнокультурної спільноти. Д. Лихачов виокремлює особливості народів та вважає, що саме усталені порівняння пов'язують їх один з одним та змушують нас відчувати пієтет та приязнь до іншої нації, носіями якої, ми не є. Тому виявлення національних, специфічних рис характеру, їх важливість, роздуми про визначне та самобутнє минуле допомагають зрозуміти обставини, що вплинули на формування інших народів. Роздуми про ці національні особливості наближають нас до тотального осягнення іншого народу.

Деякі труднощі виникають під час перекладу усталених порівнянь, фразеологізмів та ідіоматичних висловів, оскільки вони містять у собі культурні та історичні цінності й сприймаються через призму світосприйняття носіїв цієї культури через що виникають перешкоди у нерозумінні національної специфіки таких лінгвістичних одиниць. Ще одним важливим фактором являються мовні лакуни, які теж завдають труднощів для осягнення й перекладу. Олена Воропай визначає лакуни як здебільшого значні відсутності лексичних одиниць, граматичних форм, синтаксичних конструкцій у різних сферах мовленнєвого вжитку, що викликають у носія мови труднощі при побудові повноцінних мовних висловлювань та роблять його мовлення менш експресивним і точним. Таким чином, лакуни — це порожнечі в мовленні, відсутності слів, конструкцій та інших мовних засобів, які зазвичай використовуються у певних сферах

мовленнєвого вжитку (Воропай, 2009, с.93). Українські мовознавці розглядають мовні лакуни як частину загальної проблеми розвитку української мови, особливо в контексті її становлення та відтворення в умовах сучасного світу. Простіше лакуни визначає Олена Селіванова як невизначення лексичних одиниць в мовленні, тобто пропуски слів, які можуть виникати з різних причин, таких як відсутність необхідного слова в лексичному запасі, засвоєння мовленнєвого матеріалу на різних стадіях життєвого шляху, зміна сфери мовленнєвого вжитку тощо. За словами Селіванової — термін «лакуна» визначається як «базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти, що ускладнюють переклад її текстів і сприйняття їх іншокультурними реципієнтами через відсутність в одній мові порівняно з іншою відповідників мовних одиниць різних рівнів, позначень, понять, категорій, асоціативних реакцій, а також паравербальних засобів мовлення» (Селіванова 2006, с. 716). Лакуни можуть бути причиною того, що мовлення носія не є повноцінним, чітким або точним або може бути проблемою не тільки для представників української мови, але і для інших мов, і вони можуть бути вирішені за допомогою підвищення рівня мовної освіти та активної роботи над удосконаленням мовлення.селі

Виділяють такий тип лакун як стилістичні, що базуються на відсутності у певній мові слова чи вислову з певним стилістичним забарвленням, але яке є в іншій мові з ідентичним значенням. Найліпший спосіб виявлення лакун — зіставний метод порівняння мов, які досліджуються. Зіставлення компаративних одиниць, як нам здається, необхідно проводити комплексно, досліджуючи усілякі компоненти, що входять до їх складу: зорово-чуттєвий образ, емоційний, культурний, конотативний тощо.

При однакових основних лексемах фразеологічних сполучень, які описують один зорово-чуттєвий образ і містять однакові визначення на денотативному рівні, то на ідіоматичному виявляється значна відмінність.

Порівняння віддзеркалюють бекграунд народу, де залишаються уявлення про реальний світ, у якому проживає певний народ, його культура, життя. Як

зазначає Н. Бабич, саме в цій ніші докладно представлена історія побуту, ведення господарства та спосіб життя громад. Будова фразеологічної одиниці та значення, що зберігаються за ними як мовні знаки, мають глибоку національну структуру, яка зазвичай окреслюється умовами життя народу, що розмовляє певною мовою, ареал, флора і фауна, історія, соціальна система, культура та звичаї. (Бабич, 2013, с. 231). Неоціненний вклад у лінгвістику з галузі зіставного мовознавства внесли такі мовознавці як: О. Потебня, Г. Шухардт, Ф. Боас, Е. Сепір, Б. Уорф, Е. Беневіст. Аналізуючи праці відомих мовознавців щодо такого методу можемо виділити такі висновки: 1) виявлення категорій та специфічних ознак відповідних для опису лексики; 2) обґрунтування одиниць, що порівнюються на рівні мікросистем; 3) визначення подібностей та відмінностей у конкретній лексиці певних мов. На рівні семантики виділення етнічних особливостей загальних понять є зіставні дослідження, які виявляють присутність чи відсутність, збіжності чи розбіжності як концептів так і лінгвістичних одиниць, які їх позначають. На основі моделювання мовних загальних понять простежується виникнення й розквіт тенденцій. Особливо характерні семи, які виявляються у дослідженнях витлумачуються як віддзеркалення національно-особливих ознак певного народу.

Національна своєрідність компаративних компонентів будь-якої мови є складним явищем, що виявляє екстралінгвальні фактори, які стосуються способу життя народу: особливості національного характеру, духовний склад, етнічна самосвідомість, культура, побуту, традиції, звичаїв, особливостей історичного розвитку народу та особливо лінгвістичні фактори, що визначаються специфікою лексико-семантичним і граматичним порядком певної мови. Звідси випливає, що компаративна лексикологія є не тільки мірилом національної культури, а й дзеркалом системної упорядкованості мови та її будови. Історія становлення лінгвістичної типології ставить на порядок денний потреби про залучення фразеологічного матеріалу для формування найбільш повної типологічної мовної моделі. Вміщення фразеології в об'єкт лінгвістичного

аналізу для збагачення та повноти, на наш погляд, буде цілком доречним як для теорії самої фразеології, так і загального мовознавства.

Після зіставного аналізу компаративних одиниць близько- та неспоріднених мов виявилось, що фразеологічна підсистема є антропоцентричною за змістом, що впливає і на структурно-типологічні зв'язки у царині фразеології зумовлені антропологічними факторами. Ці види фразеологізмів виникають не просто для відображення світу, а для його інтерпретування, власної оцінки й вираження суб'єктивного ставлення до нього. Лексичні розходження стосуються різних результативностей лексем при утворенні компаративних одиниць, що належать до одного семантичного поля. Такі відмінності полягають у пасивності мовних традицій, відмінною символікою, притаманною певній країні, специфікою семантичного поділу концептуальної картини світу. Фразеологічні одиниці творяться певною громадою, стосуються й характеризуються її своєрідностями. Вони репрезентують певну полицку, у якій нагромаджується світобачення, спосіб життя, також мають зв'язок із духовним, матеріальним чи соціальним надбанням певного суспільства і засвідчують його культурні традиції та досвід. Сучасні дослідження достеменно розвинулися й дають змогу вивчати ідіосполучення з нового боку, не просто як національно-культурну спадщину, але і як невичерпне джерело для усвідомлення й осягнення пізнавальних процесів, що ведуть до усталення фразеологізації. Саме базування на когнітивному та лінгвокультурологічному принципах уможливорює визначення місця та ролі компаративних одиниць у пізнавальній галузі певного народу та понятійної картини світу. Деякі мовознавці послуговуються тим, що ідіоматика деталізованіше представляє пізнавальну діяльність носіїв мови, що базується на примітивному рівні сприйняття світу та способу взаємодії з оточуючими. Ми переконуємося, що навіть поверховий огляд на ідіоматику різних мов висновкує про наявність загальних багатьох тем, символів, ситуацій чи подій, що відображаються в фразеології, порівняннях та виявляє здатність певної мови відшукати своєрідні, притаманні мовні засоби на позначення таких явищ.

Усталені порівняння, які віддзеркалюють примітивні ситуації чи уявлення набувають роль символів, стереотипів чи слугують мірилами культури. З цього слідує, що фразеологізми прямо або через співвіднесеність асоціативно-образної системи з образами, стереотипами, еталонами певної культури містять інформацію про довкілля й соціум. Саме ідіоматичні вирази ніби змушують носіїв мови мати специфічне бачення світу й будь-яких ситуацій в ньому. При цьому особливого значення набуває розбір компаративних одиниць як ознаки непрямого йменування, що несуть у собі інформацію про певний, національний спосіб бачення світу тим чи іншим чином та лінгвокультурною громадою. Ми дотримуємося думки Селіванової, яка стверджує, що в усталеній формі лежать ідеї етносу світу, культурно-міфологічна інтеріоризація дійсності та внутрішньо-рефлексивний досвід людей (Селіванова, 2004, с. 276). Безперечно, відображення світу через призму народу відображається на мовному рівні та є унікальним, передусім кожен етнос має власну образну систему, цінності, символи, які формуються під впливом різних чинників, таких, як релігія, історія сходження країни й умови, у яких вона перебувала та навіть геополітичне розташування відбивається у зародженні та створенні цінностей, а потім й образів, на яких базуються ідіоматичні конструкції.

Наразі відомо про методикау зіставного аналізу у фразеологічній системі, де виділено міжмовні фразеосемантичні еквіваленти (МФЕ) та міжмовні фразеосемантичні відповідники (МФВ), яка детально відображає відмінності й близькості на тлі фразеологічних засобів.

У міжмовних фразеологічних елементах (МФЕ) об'єднуються такі чотири типи ідіом:

- 1) МФЕ з повною однозначною відповідністю одиниць лексичного й граматичного плану;
- 2) МФЕ з відсутністю повної однозначної відповідності одиниць лексичного плану;
- 3) МФЕ з відсутністю однозначної відповідності одиниць граматичного рівня;

4) МФЕ змішаного типу.

У міжмовних фразеологічних відповідниках (МФВ) об'єднуються такі два типи ідіом:

1) МФВ I – ідіоми, які характеризуються подібністю образно-мотиваційних основ, що зумовлено однаковою інтерпретацією реалій навколишнього світу;

2) МФВ II - ідіоми, в основі семантики яких лежить спільна логіко-семантична формула, реалізована у значеннях фразеологічних одиниць за допомогою різних образів.

На цих групуваннях переконуємося, що МФЕ відрізняють порівнюваність як структурно-граматичної організації ідіом, а також їхньої семантики в різних мовах, натомість МФВ відображають лише спільні, схожі логічні підстави як семантичні основи фразеологічного образу. У традиційному мовознавстві зіставний аналіз проводиться з використанням усталених термінів план змісту (семантика) компаративних одиниць та план вираження (лексичне й граматичне наповнення), тим часом у зарубіжному мовознавстві трапляються терміни глибинна й поверхова структура мовних одиниць. Єдність плану вираження усталених порівнянь у будь-яких мовах виявляється при описі семантики й граматичного боку компонентів, а от єдність плану змісту під час виявлення міжмовних порівнянь шляхом фразотворчого моделювання й тематико-ідеографічної систематики, яка виявляє образно-інтенційні основи. У кінцевому результаті зіставлення фразеології досліджуваних мов отримуємо цілі мікросистеми, які характеризують життєві події, ситуації або мікросистеми з відображенням розумової діяльності індивідуума. Деякі семантичні групи обіймають більшу кількість ідіоматичних виразів, інші — меншу кількість, одні представлені одиничними зворотами. Заповнення окремих груп перебуває у залежності від повної асоціативної насиченості наявних фразеологізмів, що і впливає як безпосередній наслідок національного мислення.

Отже, ми зробили короткий огляд основних принципів порівняльного дослідження вивчення компаративних одиниць різних мов, який переконливо показав, що в основі визначення типів фразеологічних рівнозначників чи

нерівнозначників розміщено збіги (розбіжності) семантики, граматичної організації та компонента (лексем) складу відповідно різномовних фразеологічних одиниць. Проте план змісту визначається ними по-різному: як весь зміст фразеологічних одиниць, дефініція, стилістичне забарвлення, збірний фразеологічний образ, семантико-стилістичні властивості фразеологічних одиниць, тощо. Звідси можна зробити висновок, що при порівнянні компаративні одиниці двох і більше мов, ми повинні передусім зіставити їхнє значення, семний склад, сигніфікативно-денотативний і конотативний макрокомпоненти. Семантична спільність або відмінність різномовних фразеологізмів означає подібність або розбіжність у семному складі, простіше, набір мінімальних семантичних компоненти сигніфікативно денотативного та пізнавального компонентів фразеологічного значення. Під час надання переваги семантичній подібності/відмінності при виявленні типів міжмовних фразеологічних відповідностей/невідповідностей означає, що ці типи, визначені організаційною теорією, можуть служити компонентна теорія, яка базується на методі зіставного чи компонентного аналізу. Саме такий підхід до вирішення питання критеріїв подібності та відмінностей між фразеологічні одиниці порівнюваних мов видаються нам найбільш перспективними для подальших досліджень.

Висновки до розділу 1

Газуль порівняння є невичерпним джерелом знань про певну культуру, яка відсіює стереотипи про певну націю й допомагає глибше осмислити сформовану державу через мову. Усталені порівняння розвиваються та широко використовуються не тільки у художньому стилі, а й при комунікації, що стало наслідком розгортання дискусії серед мовознавців про визначення, класифікацію та межі функціонування. Після аналізування наукової літератури можна виокремити найпоширеніше тлумачення порівняння у мовознавстві як виду фразеологізму, заснованого на аналізі з метою зображення предмета, явища, дії чи особи через найсуттєвіші та найпоширеніші ознаки, які характерні для певного народу.

Остаточно не визначеною є проблема йменування структурних компонентів порівняння, адже певні варіанти назв є абстрактними, що призводить до неповноцінного а часом й неможливого розкриття ролі структурних компонентів. Однак, більшість науковців використовують і вважають усталену модель йменування на позначення суб'єкт, ознака, спільна ознака та зіставлення як висновок або основа, образ та висновок. Розбіжні погляди на формально-граматичні ознаки зумовили появу ряду класифікаційних схем, заснованих на формально-граматичних ознаках. Зважаючи на неоднозначність поглядів лінгвістів щодо диференціації порівнянь, ми зосереджуємося насамперед на семантичному, функціонально-стилістичному та структурному аспектах дослідження відповідної мовної категорії. На базі семантичних параметрів традиційно виділяють логічні та образні порівняння, які в різних наукових дослідженнях кваліфікуються по-різному.

До основних функціонально-стилістичних можливостей усталених порівнянь належать такі функції: тлумачення та інтерпретація невідомої інформації, конкретизація обраного об'єкта, підкреслення головної думки щодо наміру автора, надання художнім творам більш стилістично-забарвленого відтінку та посилення чіткості головної думки. Виділити єдину, неподільну систему функціонування компаративних моделей неможливо, оскільки процес дослідження відповідної мовної категорії базується на різних аспектах.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТІЙКИХ КОМПАРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

2.1. Ключові поняття усталених порівнянь української та англійської мови

Усталені порівняння — це фрази або вислови, які використовуються для порівняння двох або більше об'єктів і мають фіксовану форму, яка не змінюється від вислову до вислову. Їх уживають для підсилення чи висміювання ознак на основі схожості між об'єктами і для додавання виразності мовленню. Усталені порівняння є важливою складовою мовленнєвого багатства і додають барвистості й образності комунікації.

Ці фрази мають своє власне, часто метафоричне або образне значення, яке може відрізнятися від буквального значення окремих слів у вислові. Наприклад, в усталеному порівнянні *сильний як лев*, сила порівнюється з силою лева, але це не означає, що об'єкт буквально має силу лева. Натомість ця фраза виражає могутність чи міць об'єкта порівняно з іншими.

Усталені порівняння є важливою частиною різних мов та мовних культур, і вони додають кольору, живості та яскравості мовленню. Для носіїв мови вони стають інструментом для створення образів та виразності в комунікації. Вивчення та розуміння усталених порівнянь є важливим аспектом вивчення мови та літератури, оскільки це допомагає краще розуміти мовний вислів та культурний контекст.

Усталені порівняння української та англійської мов мають кілька аспектів зіставлення:

- Граматична структура. В українській мові для порівнянь використовують слова як для рівності і менше/більше, ніж для нерівності — як

горіхи лускати або мовчання іноді говорить більше, ніж слово (йому не потрібно було нічого казати – мовчання його виразно висловлювало)

- Англійська: у порівняннях використовується структура *as + прикметник + as* для вираження рівності і *more/less + прикметник + than* для вираження нерівності: *as brave as a lion, the climate here is less humid than in the coastal region.*

- Порядок слів:

В українській мові також можливі різні варіанти порядку слів, але вони частіше змінюються для підсилення емоцій чи акценту на певних ділянках порівняння: *не такий вже страшний чорт, як його малюють* (не такий вже + присудок/прикметник/присудок)

- Англійська: зазвичай порядок слів в порівняннях незмінний: *as + прикметник + as* або *more/less + прикметник + than*: *the novel is less engaging than the movie.*

- Використання прислівників:

українська мова також допускає використання прислівників для підсилення порівнянь, наприклад, швидше чи повільніше: *кров закипає швидше, ніж вода.*

- Англійська: у порівняннях можна використовувати прислівники, які закінчуються на *-ly*, наприклад, *faster* - швидше, *more quickly* - швидше, щоб підкреслити різницю в ступені якості: *he runs as quickly as cheetah.*

- Розширені порівняння:

українська мова також має розширені форми прикметників та прислівників для підсилення порівнянь, наприклад, кращий та гірший: *чоловік — як ведмідь із хаці: чим могутніший, тим кращий.*

- Англійська мова також має розширені порівняння для деяких прикметників та прислівників, які використовуються для підсилення порівнянь. Наприклад, *better* - краще та *worse* - гірше: *this car is certainly better, but it's much more expensive*

Це лише загальні орієнтири, і конкретні порівняння можуть відрізнятись в залежності від контексту та потреб комунікації.

У наступній таблиці представлені деякі приклади усталених порівнянь в українській та англійській мовах. Ці порівняння відображають спільні та відмінні риси у використанні фраз для вираження схожості та відмінностей, створення образів та збагачення мовлення. Таблиця 2.1

Краса, зовнішня доладність

Українська мова	Англійська мова
<i>Дівоча краса — як майова роса</i>	<i>As pretty as a picture</i>
<i>Гарна як ружа</i>	<i>As beautiful as a rose in full bloom</i>
<i>Гарний як вогонь</i>	<i>As beautiful as a butterfly in flight.</i>
<i>Красивий як вишнева квітка</i>	<i>As beautiful as the spring time</i>
<i>Гарний як павич</i>	<i>As pretty as a peacock</i>
<i>Гарний як соняшник у цвіту</i>	<i>As beautiful as noon-day</i>
<i>У хаті як у віночку</i>	<i>As bright as the morning sun</i>
<i>Ходити як лялечка</i>	<i>As pretty as a pearl</i>

Ці усталені порівняння ілюструють схожість українських та англійських поглядів на красу та зовнішній вигляд, а також виражають деякі загальні ідеї та цінності, пов'язані з цими поняттями в обох культурах.

Аналізуючи таблицю, можна зробити декілька висновків щодо порівняння українських та англійських поглядів на красу та зовнішній вигляд.

Багато понять української та англійської мов схожі, що вказує на загальні уявлення про красу та зовнішній вигляд у цих культурах. Наприклад, обидві культури визнають природну красу та догляд за собою як важливі аспекти. Люди цінували зовнішність, мати пристойний вигляд вважалося фундаментальним обов'язком.

Обидві мови мають сучасні усталені вислови, які вказують на важливість краси. Наприклад, фраза *краса врятує світ* (*beauty will save the world*) підкреслює важливість краси в англійській та українській культурах.

Усі ці аспекти свідчать про те, що, незважаючи на культурні відмінності та різницю в мовах, українці та британці мають багато спільних уявлень та цінностей, пов'язаних з красою та зовнішнім виглядом.

Розум і метикуватість — це аспекти людської інтелігенції та креативності, які завжди були об'єктом пильної уваги та захоплення. Усі мови світу вміщують у собі усталені порівняння та вислови, які допомагають нам виразити наші уявлення про розум, глибоке мислення та здатність до аналізу. У цій таблиці ми розглянемо деякі приклади таких усталених порівнянь, що відображають різні аспекти розуму та метикуватості в українській та англійській мовах. Ці порівняння стають інструментом для створення образів, виразного спілкування та вираження захоплення розумовими здібностями.

Таблиця 2.2

Розум, метикуватість

Українська мова	Англійська мова
<i>Розум як меч</i>	<i>Clever as a fox</i>
<i>Гострий як бритва розум</i>	<i>Sharp as a tack</i>
<i>Розуму як накладено</i>	<i>As clever as a wagonload of monkeys</i>
<i>Розуму як накладено</i>	<i>As clever as a wagonload of monkeys</i>
<i>Розумний як булава</i>	<i>Smart as a whip</i>
<i>Розумний, ніби всі розуми поїв</i>	<i>Be too clever by half</i>
<i>Розумний як Беркові штани</i>	<i>Be boxing clever</i>
<i>Розуму не позичати</i>	<i>Wise decision</i>

Порівняння української та англійської мов на основі усталених порівнянь на тему розум та метикуватість відображає різні аспекти та особливості цих мов.

В обох мовах існують усталені порівняння, які використовуються для виразності та створення образів у мовленні. Це свідчить про те, що як українці, так і британці віддають важливість виразному спілкуванню та образності. Це пов'язано також із індивідулістським набором цінностей, які притаманні українцям. Народ розраховує лише на себе, має впевненість у собі та особисту незалежність.

Деякі усталені порівняння можуть мати культурний контекст і бути більш популярними в певних культурах або регіонах. Наприклад, *гострий як бритва розум* може бути розповсюдженішим порівнянням в англомовних країнах.

Мови постійно змінюються і адаптуються до культурних та лінгвістичних впливів. Таким чином, усталені порівняння можуть відрізнятися від регіону до регіону та з часом.

Усталені порівняння збагачують мову, роблячи її більш живою та виразною. Вони використовуються для створення виразних порівнянь та образів, що робить мовлення більш цікавим та зрозумілим для співрозмовників.

Усталені порівняння на тему розуму та метикуватості відображають спільний інтерес як українців, так і британців до розумових якостей, глибокого мислення та розсудливості.

Усталені порівняння рис характеру — це фрази або вислови, які використовуються для опису особистісних якостей та характеру людей. Як українська, так і англійська мови мають багато усталених порівнянь, які допомагають створити образи та надати виразність у мовленні.

Ці порівняння можуть уміщати в себе як позитивні, так і негативні риси характеру, і вони допомагають краще розуміти індивідуальність та поведінку людей. Вони стали не тільки частиною мовлення, а й культурними символами, які відображають важливі аспекти суспільства та способу життя.

Усталені порівняння рис характеру додають кольору та образності мовленню, допомагаючи легше виразити індивідуальність та характер людей у різних мовах та культурах.

Українська та англійська мови мають багато усталених порівнянь, які описують риси характеру та особистості людей. Ось деякі приклади з обох мов:

Українська мова:

- *Спокійний як удав* — вказує на велику терплячість та врівноваженість особистості.
- *Веселий як сорока/горобець* — описує радісну особу, яка відчуває щастя.
- *Спокійний як водиця* — описує розгядну, невразливу особистість.

Англійська мова:

- *As busy as a bee* — вказує на особу, яка завжди зайнята та працююча.
- *Brave as a lion* — описує дуже відважну та сміливу особистість.
- *Cunning as a fox* — характеризує дотепну та кмітливу особу.

Ці усталені порівняння стали частиною мовлення та використовуються для опису характеристик і рис характеру людей в обох мовах. Вони допомагають створити яскраві образи та надати мові більшу виразність у спілкуванні.

Усталені порівняння надають мовленню специфічності, дозволяючи описувати поведінку та характер осіб більш живо та образно.

Українська та англійська мови мають різноманітні усталені порівняння, які описують інші вирацис поведінки, від хитрості до незграбності.

Усі фактори роблять усталені порівняння важливою складовою мовного багатства та культурної спадщини, яка допомагає виразно висловлювати та розуміти риси характеру та поведінку людей.

Усталені порівняння на тему особливості поведінки в українській та англійській мовах відображають різні риси характеру та ставлення до певних типів поведінки. Українські порівняння можуть бути більш специфічними та пов'язаними з природними образами наприклад *як бобер у салі*. У той час як англійські порівняння можуть бути більш загальними та відноситися до тварин наприклад, *as sly as a fox*.

Ось декілька прикладів усталених порівнянь української та англійської мов на тему особливості поведінки:

Українська мова:

- *повзе як рак* — описує людину, яка поводить себе доволі повільно;
- *як гусак перед дощем* — вказує на тривожливу поведінку перед очікуваною подією;
- *незграбний як ведмідь* — описує легко схильну до помилок особу з недоладною поведінкою.

Англійська мова:

- *as sly as a fox* — вказує на хитрість і обережність у поведінці.
- *like a bull in a china shop* — описує незграбну поведінку в ситуації.
- *as cool as a cucumber* — описує спокійну та безтурботну поведінку навіть у стресових ситуаціях.

Ці усталені порівняння відображають різні аспекти поведінки та характеру людей і слугують засобом для опису та розуміння особистості та її реакцій на різні ситуації. Обидві мови використовують усталені порівняння для опису особистісних рис та поведінки. Українські порівняння можуть бути більш конкретними, у них використано природні образи, тоді як англійські частіше спираються на тваринні аналогії. Щодо тваринних образів, то вони різні в українців та англійців, що зумовлено уявленнями, а також флорою і фауною.

Порівняння використовують для створення виразних образів, надання мовленню образності та виразності, а також для описування рис характеру, зовнішнього вигляду та інтелектуальних якостей людей. Усталені порівняння стають не лише частиною мовлення, а й символами культури, які допомагають виразити індивідуальність, характер та сприймати різні аспекти життя українців та британців.

2.2. Позитивні ознаки в усталених порівняннях зіставляваних мов

Усталені порівняння є різновидом фразеологічних зворотів, що використовуються для вираження певних характеристик, якостей або станів об'єктів, подій чи явищ. Вони зазвичай базуються на порівнянні одного об'єкта з

іншим на основі спільної риси, ознаки, нерідко з використанням словосполучень: як, схожий на, немов, виглядає як та інших компаративних висловів. У контексті позитивних ознак та характеристик усталені порівняння допомагають надати повноти певним образам, зробити мовлення більш впізнаваним та характерним.

Проаналізуємо декілька прикладів.

Порівняння *спокійний як двері* має за мету підкреслити врівноважений стан людини при будь-яких обставинах, використовуючи образ дверей з їх характерною невимушеністю та стійкістю.

Голос солодший за мед вказує на надзвичайну приємність та мелодійність голосу, порівнюючи його зі смачною їжею, характерною для певного народу.

Нарешті, *порівняння швидкий, як стріла* зосереджує увагу на надзвичайній спритності об'єкта, порівнюючи його із предметом, який відомий своєю миттєвістю.

Усталені порівняння є важливим інструментом лінгвістичного вислову, який дозволяє збагатити мовлення, зробити його більш виразним та емоційним, а також здійснити точне передавання як позитивних так і негативних ознак та характеристик об'єктів у сприйнятті та спілкуванні.

Усталені порівняння є специфічною мовною конструкцією, яка використовується для виявлення ознак або якостей об'єктів, подій чи явищ. В англійській мові також існує багато усталених порівнянь, які слугують засобом збагачення мовлення та передавання різноманітних позитивних відтінків. Ось декілька прикладів усталених порівнянь українською мовою разом із їх англійськими аналогами:

- *немов викупаний у любистку* — *as lucky as a leprechaun*;
- *гарячий як пічка* — *hot as an oven*;
- *легкий як пір'їнка* — *light as a feather*;
- *сильний як бик* — *strong as an ox*;
- *солодкий як мед* — *sweet as honey*;
- *мудрий як сова* — *wise as an owl*;
- *вільний як птах* — *free as a bird*;

- *цінний як золото — as good as gold;*
- *тихий як мишка — quiet as a mouse;*
- *гарний як намальований — pretty as a picture.*

Ці усталені порівняння в англійській мові допомагають висловити різноманітні позитивні якості або ознаки об'єктів у яскравий та образний спосіб. Вони розширюють мовні можливості та надають мовленню більш виразного характеру, допомагаючи передати позитивні відчуття та сприйняття. В українській мові усталені порівняння більш конкретні та пов'язані з повсякденними образами, а в англійській мові можна відмітити фольклорність та казковість у компаративах, пов'язаних із етносом: *as lucky as a leprechaun* — леприкон, характерний герой міфології ірландців, маленький чоловічок, який виконує бажання. В українській мові *немов викупаний у любистку* — означає мати гарну вдачу та бути щасливим. Любисток є цінною рослиною для українців, адже його використовували в лікарських цілях та навіть у любовних, тому ця трава узвичаїлася у порівняннях.

- *Солодкий як цукерка — sweet as candy* — ця фраза наголошує на приємності та привабливості об'єкта, порівнюючи його зі смаком цукерки.
- *Міцний як дуб — strong as an oak* — це порівняння висловлює велику стійкість та надійність, рівняючи об'єкт з міцністю дуба.
- *Світлий як сонце — bright as the sun* — конструкція передає ідею інтенсивної світлоти чи виразності, порівнюючи об'єкт з блиском сонця.
- *Багатий як циган на блохи — rich as a fairytale character.* Це порівняння вживається іронічно, дещо в зневажливому тоні, ступінь багатства та розкіші рівняється з маленькими комахами, які дошкуляють.
- *Як з рога достатку — expensive as gold.* Ця фраза вказує на велику цінність об'єкта, розмаїття та яскравість порівнюючи його з дорогоцінним атрибутом в українському порівнянні, щодо англійського — британці розумілися на багатстві та дорогоцінних металах, звідки й походить таке порівняння.

- *Вдячний як за добру справу — thankful as for a good deed.* Це порівняння передає велику вдячність, порівнюючи об'єкт зі сприйняттям вдячності за добру дію.

- *Теплий як ніч — warm as a sunbeam* — конструкція підкреслює приємну теплоту об'єкта, рівняючи його з теплом печі — національної української споруди, яка ставала в нагоді при різних скрутних обставинах та навіть слугувала захистом.

- *Здоровий як бик — healthy as a bull.* Це порівняння висловлює велику стійкість та міцність, порівнюючи об'єкт зі здоров'ям великої тварини.

- *Веселий як горобець — merry as a cricket* — конструкція передає високий рівень радості та насолоди, рівняючи об'єкт з таким птахом як горобець, який завжди веселий та швидкий.

- *Мінливий як весняна погода — comes in like a lion and goes out like a lamb* — використання природних явищ, погоди характерне як для української так і англійської культури, стосується непостійної, капризної людини

Деякі усталені порівняння не мають українських відповідників, тобто зумовлені в часопросторі, адже ми маємо різну історію та культуру. У той час, коли Англія колонізувала території, Україна була під гнітом російської імперії, що відображається в компаративемах.

В англійській культурі дещо дбали про соціальний статус, корисне проведення часу та цікаві професії, які не зовсім сходились з українською добою, наприклад:

creative as an artist on canvas або *as happy as a festival* — ці порівняння наголошують на високому рівні креативності, рівняючи об'єкт з витворами митця на полотні та безумовну радість, яку порівнюємо з фестивалем.

В українських порівняннях навпаки натрапляємо на такі порівняння: *темний як ніч* — стосується неосвіченої людини, це порівняння використовує у собі таке природне явище як ніч, тобто темний, непроглядний.

Як билиночка в полі — вказує на самоту, приреченість людини та її важку долю.

Ці усталені порівняння допомагають зробити мовлення більш живим та експресивним, передаючи позитивні характеристики об'єктів у виразній та кольоровій формі.

Українська мова також має багатий набір усталених порівнянь, які передають позитивні ознаки та якості об'єктів, явищ чи подій. Ось декілька прикладів таких конструкцій:

- *Гарна як калина* — ця фраза підкреслює яскравість і красу об'єкта, порівнюючи його з квіткою калини.
- *Світло як на долоні* — це порівняння передає ідею великої видимості та чіткості, рівняючи об'єкт зі світлом, яке видно на долоні.
- *Чистий як сльоза* — ця конструкція наголошує на високій чистоті та незаплямованості об'єкта, порівнюючи його зі сльозою.
- *Дужий як бик* — це порівняння виражає велику силу та міцність об'єкта, рівняючи його з великою, сильною твариною.
- *Солодкий як мед* — ця фраза вказує на надзвичайну солодкість об'єкта, рівняючи його зі смаком меду.
- *Розумний як сова* — це порівняння підкреслює високу інтелектуальну якість об'єкта, рівняючи його з розумом сови.
- *Вільний як птах* — ця конструкція виражає ідею великої свободи об'єкта, рівняючи його зі свободою птаха.
- *Багата як земля* — ця фраза передає характерну пишність та заможність об'єкта, порівнюючи з родючою землею.
- *Щебетливий як соловейко* — ця фраза передає велику радість та насолоду, рівняючи об'єкт із щебетливою пташкою.
- *Красивий як ангел* — це порівняння створює образ чистоти та непорочності об'єкта, рівняючи його з ангелом та наголошує на релігійності народу.

Ці усталені порівняння додають мовленню образності, роблять його більш цікавим та експресивним, а також допомагають передати позитивні відчуття та враження.

Усталені порівняння є важливим лінгвістичним засобом для передачі різних якостей, характеристик та експресії в мовленні. Вони використовуються для опису певних ситуацій, ідей або явищ і можуть бути розглянуті як частина культурної спадщини і мовного фольклору. Застосування усталених порівнянь в англійській та українській мовах має свої відмінності та спільні риси.

Спільне полягає в тому, що обидві мови послуговуються усталеними порівняннями структури для передачі позитивних ознак, характеристик та якостей об'єктів. Вони обидві допомагають створити виразний і яскравий образ у мовленні, зробити його більш запам'ятовуваним та ефективним у комунікації.

Відмінності полягають в специфічних рисах кожної мови. Українська мова виступає більш образною та метафоричною, використовуючи природні образи та відтінки природних явищ. В англійській мові усталені порівняння можуть бути більш абстрактними та відсилати до відомих культурних асоціацій.

Таким чином, усталені порівняння відображають креативність та мовні особливості кожної мови, роблячи мовлення виразним та живим, а також сприяючи зміцненню культурних асоціацій та спільностей.

2.3. Негативні ознаки як об'єкт висміювання в усталених порівняннях

Усталені порівняння часто використовують для висміювання недоліків, негативних характеристик та неприємних аспектів об'єктів, явищ чи подій. Ці конструкції допомагають зробити мовлення більш насиченим, а також передати негативні відчуття та оцінки.

Українська мова має ряд усталених порівнянь, які використовуються для підкреслення негативних ознак. Наприклад, фраза *товстий як свиня* має на меті зобразити об'єкт з характерною надлишковістю, фізичною характеристикою, порівнюючи його з повнотою свині.

Аналогічно, у вислові *сліпий, як кріт* сусідяться поняття "сліпоти" та "крота", що створює образ об'єкта, який має недолік чи негативну рису. Такі

усталені порівняння надають мовленню емоційного забарвлення та виразності, допомагаючи відтворити певні відчуття або оцінки.

Однак важливо розуміти, що усталені порівняння з негативними ознаками можуть мати різні рівні сприйняття залежно від контексту та інтенцій говоріння. Деякі з них можуть бути використані з гумором або іронією, а інші можуть бути дуже прямими та критичними. Такі конструкції впливають на стиль мовлення та сприйняття повідомлення оточуючими, надаючи йому оцінок.

Українська мова також багата на усталені порівняння, які висміюють дурість, брехливість, надмірну балакучість та ін.:

- *Дурний як ступа* — це порівняння наголошує на обмежених інтелектуальних здібностях об'єкта, рівняючи його з тупістю ступи.
- *Бреше як попова собака/ як руда собака* — висміюють нечесних людей.
- *Холодний як лід* — це порівняння виражає відстань або неприязнь, порівнюючи об'єкт з холодом льоду.
- *Слабкий як дитина* — така фраза може наголошувати на фізичній або моральній слабкості об'єкта, порівнюючи його зі слабкістю дитини.
- *Балакучий як баба* — використовується для опису особи, яка говорить дуже багато або настільки, що це може бути втомлююче для інших. Це порівняння часто використовується з негативним відтінком, щоб висловити надмірну говірливість.
- *Мовчазний як риба* — таке порівняння може наголошувати на відсутність комунікативної активності, порівнюючи об'єкт з рибою, яка постійно мовчить у воді.
- *Гіркий як полин* — ця фраза може вказувати на негативні емоції чи враження, рівняючи об'єкт з гірким полином, що є традиційною лікувальною рослиною.
- *Хитрий як лис* — це порівняння може передати відчуття обману чи недовіри, порівнюючи об'єкт з хитрістю лиса, що відображається навіть у фольклорі.

Ці усталені порівняння допомагають створити характерні образи та дати оцінку дійсності в мовленні, надаючи йому більше глибини та змісту.

Застосування усталених порівнянь з негативними ознаками української мови допомагає зміцнити враження від тексту, передати відношення автора до об'єкта та зробити мовлення більш насиченим емоціями.

Звісно, англійська мова також використовує усталені порівняння з негативними ознаками для передачі недоліків, негативних аспектів та неприємних рис об'єктів, явищ чи подій. Ось деякі приклади таких конструкцій:

- англ. *as stubborn as a mule* — укр. *впертий як віслук*. Це порівняння вказує на значну стійкість до змін та неготовність слухати, рівняючи об'єкт з упертим віслюком;

- англ. *sick as a dog* — укр. *хворий як собака* — така фраза передає глибокий рівень хвороби або дискомфорту, порівнюючи стан об'єкта з хворою собакою;

- англ. *dumb as a doornail* — укр. *тупий як пень* — це порівняння може вказувати на відсутність здатності до розумової здатності, мислення чи розуміння, рівняючи об'єкт з цвяхом в англійській мові та пнем в українській, що вказує на спорідненість з природою та, як відомо, корінь зрізаного дерева не приносить ніяких плодів, саме тому логічно його вказувати;

- англ. *slow as molasses in January* — укр. *повільний, як равлик* — така фраза передає велику повільність або нездатність діяти швидко, порівнюючи об'єкт з равликом, який не може швидко рухатися;

- англ. *blind as a bat* — укр. *сліпий як крит* — це порівняння наголошує на нездатності бачити або розрізняти об'єкти, рівняючи об'єкт зі сліпим кротом;

- англ. *flat as a pancake* — укр. *плаский як пляцок* — таке порівняння передає відчуття відсутності глибини або об'єму, рівняючи об'єкт з пляцком;

- англ. *cold as ice* — укр. *холодний як лід* — фраза може вказувати на відсутність емоційності чи чутливості, порівнюючи об'єкт з холодом льоду.

Ці усталені порівняння допомагають передати негативні аспекти та риси об'єктів у виразному та ефективному способі, роблячи мовлення більш яскравим та емоційно виразним.

Усталені порівняння є важливим лінгвістичним інструментом, який допомагає чітко передати як позитивні, так і негативні ознаки, характеристики та емоційні відтінки в мовленні. Вони додають мові образності, багатогранності та стилістичної варіативності. Використання усталених порівнянь відображає креативність мовця, його вміння створювати вражаючі та легкі для запам'ятовування образи через асоціації.

Спільні риси усталених порівнянь в англійській та українській мовах полягають у їхньому функціональному призначенні – передачі образів та збагаченні мови кольоровими деталями. Однак вони також мають свої відмінності в культурних асоціаціях, які вони викликають у мовленні кожної з цих мов. Українська мова, наприклад, частіше використовує природні образи та аналогії, підкреслюючи образність та символіку природних явищ, а також про щастя в українській мові менше усталених конструкцій, ніж в англійській, що зумовлено історією, де люди були поневолені та кріпаки. В англійській мові усталені порівняння можуть бути більш абстрактними та пов'язаними з культурою, щастям, професіями.

Таким чином, усталені порівняння відіграють значущу роль у лінгвістичному вислові, збагачуючи мовлення яскравими образами та емоційними відтінками. Їхні специфічні риси та використання різних культурних асоціацій у різних мовах допомагають мовцям більш точно та виразно виражати свої думки, почуття та оцінки.

2.4. Дії, інтерпретовані через порівняння

Дослідження впливу різних способів порівнянь на сприйняття дій, їхню інтенсивність, часову характеристику та інші аспекти для англійської та

української мов може розкрити цікаві мовні та культурні відмінності між цими мовами.

Дослідження порівняльних конструкцій в контексті сприйняття дій у різних мовах може допомогти краще розуміти, яким чином мовні структури впливають на сприйняття інтенсивності, часу та інших аспектів дій. Результати такого дослідження сприятимуть глибшому аналізу семантичних та синтаксичних особливостей обох мов та можуть мати важливі наслідки для мовної практики, вивчення мов та перекладу.

Зважаючи на розглядану тему, деякі приклади порівняльних структур в контексті впливу на сприйняття дій та інших аспектів:

Приклад 1 — українська мова:

бреше як шовком шиє

Тут використовується порівняльний сполучник як, що підкреслює компаративність, а також український матеріал, з якого виготовляли одяг, але в цьому випадку українська мова дозволяє виразити цю інтенсивність через специфічну структуру.

Приклад 2 — англійська мова:

he runs as fast as a cheetah.

Ця конструкція as... as порівнює швидкість бігу особи зі швидкістю гепарда. Вона передає рівність у швидкості та акцентує на інтенсивності дії. В порівнянні з українською мовою, де аналогічне порівняння можна б виразити він біжить так само швидко, як гепард, англійська мова дозволяє більш прямий та скорочений вислів.

Приклад 4 — українська мова:

працює як годинник.

Це речення містить порівняльний сполучник як, яка є типовим вираженням для порівняння з особами чи речами, що асоціюються з об'єктами. Це порівняння надає позитивного емоційного відтінку, вказуючи на високий показник працьовитості, якості та пунктуальності. У такому випадку, порівняння

застосовується для акцентування вражаючої та особливої якості дії через використання асоціації з точним механізмом, який ніколи не підводить.

Приклад 3 — англійська мова:

she studies more diligently than anyone in the class.

У цьому реченні вживається порівняльна конструкція *more... than*, яка підкреслює більшу ретельність навчання однієї особи порівняно з іншими у класі. Така конструкція дозволяє передати різницю в інтенсивності дії та підкреслити виділену позицію.

Ці приклади ілюструють, як різні порівняльні конструкції в українській та англійській мовах допомагають передавати інтенсивність, часові аспекти та інші риси дій. Вони вказують на можливість вибору різних лінгвістичних засобів для досягнення бажаного акценту та нюансів в сприйнятті дій у різних мовах.

Дії, інтерпретовані через порівняння в контексті структурно-семантичних особливостей стійких компаративних одиниць української та англійської мов:

- укр. *бігти наче вітер* — англ. *run like the wind*: у цьому прикладі дія бігання порівнюється зі швидкістю вітру. В англійській мові використовується образ вітру для підкреслення великої швидкості, а в українській мові порівняння зі вітром робить акцент на легкість і швидкість руху.

- укр. *співати як соловейко* — англ. *sing like a bird*: у цьому прикладі дія співу порівнюється зі співом птаха. Образ птаха надає емоційного звучання вислову і передає легкість, мелодійність та природність голосу.

- укр. *працювати як кінь* — англ. *work like a dog*: дія праці порівнюється з наполегливістю коня. В англійській мові це порівняння виражає інтенсивність та велику кількість витраченої енергії, бадьорість та енергійність, де використовується зоонім собака, а в українській мові акцентується на важкій та виснажливій праці й відданості роботі, де використовується вже кінь.

- англ. *sleep like a log* — укр. *спати як тхир*: у такому випадку дія сну порівнюється зі спокійністю і глибоким сном. Образ бруска чи тхора українською мовою створює асоціацію з безтурботним та глибоким сном. Можна

зауважити, що українці використовують тварину, для порівняння сну, натомість англійці — неживий предмет.

- англ. *eat like a horse* — укр. *їсти як свиня*: у прикладі дія порівнюється з апетитністю та великою кількістю з'їденої їжі. Образ свині українською мовою підкреслює великі розміри та апетит, а також неперемінливість у їжі, часто навіть у зневажливому тоні, натомість англійською мовою зоонім кінь буде вживатися для позначення великої кількості з'їденого.

Ці приклади демонструють, як через порівняння можна інтерпретувати дії, надавати їм конкретний контекст і виразно передавати певні характеристики чи емоційне забарвлення. Вони підкреслюють багатогранність мовного виразу та різноманітність образів, які можуть бути використані для цієї мети.

Одним з загальних прикладів дій, інтерпретованих через порівняння, є фраза *читати як книгу*. У цьому вислові дія читання порівнюється зі спокійністю та структурованістю книги. Образ книги надає асоціацію зі систематизованою та послідовною інформацією, що підкреслює уважність та вдумливість під час читання. Це порівняння також виражає розуміння і глибокий аналіз тексту, надаючи дії читання певний характер та смисловий зв'язок зі змістом книги.

Порівняння в мові, які інтерпретують дії, допомагають передати інтенсивність, часові аспекти та емоційний відтінок дій. Через різноманітні порівняльні структури, такі як *as... as* або *like*, англійська та українська мови надають можливість акцентувати на різних аспектах дій, виражаючи подібності та різниці. При цьому, кожна мова має свої особливості в використанні порівнянь, які впливають на сприйняття, передачу інформації та емоційного навантаження, роблячи порівняння важливим засобом мовного вираження та збагачуючи мовну специфіку.

2.5 Назви осіб, що зазнали порівняльної інтерпретації

Особами, які зазнали порівняльної інтерпретації англійської та української мови, є герої літературних творів, автори, спікери та комуніканти, які

використовують стійкі компаративні одиниці для виразу певних характеристик, створення образів або передачі емоцій.

Літературні герої. У романі "Великий Гетсбі" Френсіса Скотта Фіцджеральда зустрічаємо порівняння: англ. "He smiled understandingly - much more than understandingly. It was one of those rare smiles with a quality of eternal reassurance in it, that you may come across four or five times in life. It faced - or seemed to face - the whole eternal world for an instant, and then concentrated on you with an irresistible prejudice in your favor." (укр. Він усміхнувся з розумінням - набагато більш, ніж просто розумінням. Це був один із тих рідкісних усмішок з якоюсь вічною впевненістю в собі, яку можна зустріти чотири або п'ять разів у житті. Вона виглядала - або, схоже, виглядала - на весь вічний світ протягом митьового інстанту, і потім зосереджувалася на тобі з невідворотною прихильністю до твоєї користі.").

Автори. Один із відомих прикладів може бути вислів "*Він говорить, як книга*", який використовується для опису особи з доброю та зрозумілою манерою мовлення, схожою на спосіб висловлювання, який зазвичай можна знайти у книгах.

Комуніканти. У повсякденному спілкуванні люди також використовують стійкі компаративні одиниці для виразу певних характеристик або схожостей. Наприклад, *спить як заєць*, щоб описати глибокий сон, або він працює, як бджола, щоб підкреслити наполегливість та активність.

Ці приклади демонструють, як стійкі порівняння використовуються різними особами для передачі різних характеристик, емоцій та сприйняття дій у мовному вислові.

Порівняльна інтерпретація в англійській та українській мовах може застосовуватися до різних осіб, літературних персонажів чи реальних історичних постатей. Ось декілька прикладів осіб, які можуть бути піддані порівняльній інтерпретації:

Літературні герої:

- англійська мова: Juliet from "Romeo and Juliet" by William Shakespeare: "Her beauty hangs upon the cheek of night, / Like a rich jewel in an Ethiop's ear."

- англійська мова: Sherlock Holmes from Arthur Conan Doyle's stories: "His deductive reasoning was as precise as a surgeon's scalpel."

- українська мова: Ольга з поеми "Сон" Тараса Шевченка: "Була красива, як сонце в небі гріє."

- українська мова: Максим Гримач з роману "Тигролови" Івана Багряного: "Він рухався тихо, як тінь у нічному лісі."

Історичні постаті:

- англійська мова: Queen Elizabeth I: "Her wisdom was as deep as the ocean."

- англійська мова: Winston Churchill: "His leadership was like a lighthouse guiding the nation through darkness."

- українська мова: Гетьман Петро Сагайдачний: "Він був мужній, як лев у полі."

- українська мова: Гетьман Іван Мазепа: "Він був хитріший за лисицю в полі."

Відомі особистості:

- англійська мова: Albert Einstein: "His intelligence was like a shining star in the sky."

- англійська мова: Mother Teresa: "Her kindness was as boundless as the ocean."

- українська мова: Тарас Шевченко: "Його поезія - немов кришталевий ключ у долоні народу."

- українська мова: Леся Українка: "Її талант був незрівнянний, як сонце на небосхилі."

Ці приклади демонструють, які різні особи, незалежно від того, чи вони історичні, літературні чи сучасні, можуть бути об'єктом порівняльної інтерпретації в мові. Відповідно до контексту, такі порівняння можуть надати

особистості певні характеристики, підкреслити їхні особливості або виразити певні асоціації.

Приклади відображають різноманітність можливих осіб, які можуть бути піддані порівняльній інтерпретації в обох мовах. Через виразне використання порівнянь можна підкреслити якісні характеристики осіб, створити емоційні асоціації та зробити мовний вислів більш барвистим та живописним.

Порівняльна інтерпретація в мовах відіграє важливу роль у виразі характеристик, вражень та сприйняття різних осіб. Це мовний механізм, що дозволяє наблизити або віддалити образ дії, розкриваючи її якості, інтенсивність, часові аспекти та емоційний відтінок.

Ці порівняння допомагають створити образ особи з додатковими асоціаціями та підкреслити її важливі характеристики. Вони необхідні як у літературному тексті для створення живих образів героїв, так і у мовленні наукових праць для точної передачі різних аспектів аналізу. Вплив порівнянь на сприйняття дій, їхню інтенсивність, часові аспекти та інші деталі може значно розширити розуміння контексту та нюансів мовного вислову.

Загалом, порівняльна інтерпретація відображає багатогранність мовної виразності, дозволяючи використовувати мовні засоби для створення образів, вражень та асоціацій. Цей мовний засіб має велике значення для вивчення лінгвістичних особливостей та культурних відмінностей, а також для покращення мовної практики, перекладу та виразності у комунікації.

2.6 Конструкції усталених порівнянь англійської та української мови: спільне й відмінне

Конструкції усталених порівнянь є важливим аспектом мовної структури, який допомагає виразити різноманітність співвідношень між різними об'єктами, а також висловити їхні характеристики та відмінності. Порівнювальні вислови в англійській та українській мовах забезпечують можливість детальніше висловити подібності і різниці між об'єктами чи явищами, а також надають

мовному вислову більшу експресивність та насиченість. Розглянемо спільні риси та відмінності конструкцій усталених порівнянь у цих двох мовах, щоб розкрити їхню роль у мовному вираженні та способи їхнього використання.

Спільні риси конструкцій усталених порівнянь в англійській та українській мовах:

Порівняння – це мовний інструмент, який допомагає узгоджувати два об'єкти, надаючи слухачу або читачеві точку відсилання для розуміння подібностей чи різниць між ними. Серед спільних рис конструкцій усталених порівнянь в обох мовах можна відзначити:

- as.. as та аналогічні вислови: ця конструкція використовується в англійській мові, натомість в українській мові вживається сполучник як для висловлення рівності між двома об'єктами. Наприклад, англ. *he is as tall as his brother* та укр. *він високий, як його брат* підкреслюють однаковий рівень висоти, але різними сполучниками.

- Порівняння з like: в англійській мові like слугує для позначення подібності між об'єктами або для вираження рис, які спільні для них обох, а в українській мові існує порівняльний сполучник як. Наприклад, англ. *she sings like a bird* та укр. *вона співає, як пташка* передають подібність в співі.

- Використання синонімів та антонімів: обидві мови можуть використовувати різні слова для передачі подібностей або відмінностей між об'єктами. Наприклад, англ. *hit the hay* і *hit the sack* (готуватися до сну) та укр. *І слід захолов – і сліду не лишилося* (утікти) виражають синонімічні поняття. Щодо антонімічних понять, можна навести такі приклади: укр. *як черепаха – як стріла* (повільно – швидко) та англ. *a piece of cake* і *a hard nut to crack* (легко – важко).

- Роль у вираженні аналогій: конструкції усталених порівнянь в обох мовах використовуються для побудови аналогій між об'єктами. Вони дозволяють зрозуміти, які якості чи характеристики спільні у двох порівнюваних об'єктах. Наприклад, англ. *he is as brave as a lion* та укр. *він відважний, як лев* передають подібність у відвазі.

- Сприяння розумінню: порівняльні конструкції допомагають перекласти абстрактні характеристики в конкретні образи, що полегшує сприйняття ідеї або поняття. Це створює більш доступний спосіб вираження та розуміння певних аспектів.

Відмінності конструкцій усталених порівнянь у англійській та українській мовах:

- Використання слів та фраз: українська мова може використовувати кілька різних способів для передачі подібностей і різниць, таких як: як, такий, як, немов, мов, як і. У англійській же мові *as* чи *like* виступають основними словами для таких порівняльних конструкцій.

- Емоційне відтінювання: конструкції усталених порівнянь можуть викликати різні емоційні асоціації в обох мовах. Наприклад, англ *as quiet as a mouse* та укр. *тихий як мишка* використовують образ мишки, що може передавати ту саму характеристику, але з різним емоційним відтінком. Зазвичай це порівняння використовується для опису дуже тихої або непомітної особи та її дій. Образ мишки в англійській культурі може нести в собі поняття скромності, боязкості та невинності. В українській культурі образ мишки може мати подвійне значення. З одного боку, він може передавати тишу, а з іншого — може викликати асоціації з применшенням чи непомітністю, що може мати відтінок несприятливого чи принижувального в контексті опису людини.

Важливо враховувати, що асоціації можуть змінюватися в залежності від культурних особливостей та індивідуального сприйняття. Такі порівняння можуть викликати різні емоційні реакції в людей різних культур чи навіть в різних людей в межах однієї культури.

- Культурні аспекти: конструкції порівнянь можуть містити культурні асоціації, які відображають традиції та сприйняття різних країн. Наприклад: англ *he works like a Swiss watch* вказує на точність та якість роботи, пов'язану з швейцарськими годинниками, що є характерним для англійської мови. В українській мові, зважаючи на історичне минуле вживають ідіоматичні вирази з

небратським сусіднім народом: *про вовка промовка, а москаль кобилу вкрав*, що вказує на неприязнь та зневажливе ставлення.

- Варіативність конструкцій: українська мова має більше можливостей виразити подібність чи різницю, використовуючи різні слова, такі як *як, немов, такий, як*. В англійській ці можливості обмежені *as* та *like*.

- Використання культурних асоціацій: українська мова може використовувати образи та асоціації, специфічні для української культури, для підкреслення подібностей. В англійській мові такі асоціації можуть бути іншими через культурну різноманітність. Наприклад: укр. *крутитися як муха в окропі* — англ. *crooked as a dog's hind leg*.

- Особливості синтаксису: українська мова може мати більше гнучкості в розміщенні порівнянь у реченні, залежно від акценту чи емоційної інтонованості. Англійська мова може бути більш обмеженою у цьому аспекті через специфічні порядки слів.

Конструкції усталених порівнянь у англійській та українській мовах відображають спільні риси та відмінності, що визначаються лінгвістичними особливостями та культурним контекстом кожної мови. Схожість у використанні *as... as* та *like* допомагає виразити порівняння між об'єктами, підкреслюючи їхню подібність. Водночас, різні способи виразу подібностей та відмінностей українською та англійською мовами роблять мовний вислів більш насиченим, допомагаючи передати багатогранність значень та асоціацій.

Конструкції усталених порівнянь української та англійської мов відображають загальні мовні засоби вираження подібностей та різниць, але водночас є результатом впливу культурних, лінгвістичних та синтаксичних особливостей кожної мови. Вони допомагають виразити ідеї більш барвисто та насичено, розширюючи можливості мовного вислову та розуміння мовної культури.

З метою кращого розуміння конструкцій усталених порівнянь в англійській та українській мовах, розглянемо декілька прикладів з описом їхнього використання та ефекту.

Приклад 1:

українська: *працьовитий як бджола*

англійська: *he is as busy as a bee.*

У цьому прикладі використано порівняння *as busy as a bee*, щоб передати велику зайнятість особи. Асоціація з бджолою вказує на активність та невинний рух. Образ бджоли допомагає відобразити інтенсивність діяльності, яку важко зупинити, та створює живий образ у розумінні читача.

Приклад 2:

українська: *поводиться як риба у воді*

англійська: *she dances like a feather in the wind.*

У цьому вислові *поводиться як риба у воді* та *like a feather in the wind* передають легкість та вправність руху. У обох мовах використано подібну мотивацію — рух, чи то пір'я, яке безтурботно рухається під дією вітру чи то людина, яка буде відчувати себе комфортно у будь-якій ситуації.

Приклад 3:

українська: *сильний як бик*

англійська: *he is as strong as an ox.*

У цьому вислові *сильний як бик* та *as strong as an ox*. Використано порівняння з образом бика/ вола, що має асоціації з великою фізичною силою. Це виразно передає велику фізичну потужність особи та робить порівняння більш виразним.

Приклад 4:

українська: *гарний неначе намальований*

англійська: *she is as pretty as a picture*

У цьому прикладі *гарний неначе намальований* та *as pretty as a picture* використовуються для опису краси особи. Образ картина створює асоціацію з естетичністю та вишуканістю, що підкреслює внутрішню та зовнішню привабливість.

Приклад 5:

українська: *язик як помело*

англійська: *he talks like a parrot*

У цьому вислові *язик як помело* та *talk like a parrot* використовуються для вираження повторюваності та нав'язливості мови. Образ папуги вказує на багаторазове повторення слів, що допомагає передати специфіку мовного стилю, а помело або мітла — традиційний український господарський інструмент використовується в значенні балакучої людини, яка говорить багато зайвої інформації.

Приклад 6:

українська: *крутиться як білка в колесі*

англійська: *to rush around like a headless chicken*

В цьому прикладі *to rush around like a headless chicken* та *крутиться як білка в колесі* використовуються для вираження великої зайнятості та робочого напруження. Вислови є забарвленими, що підсилюють ідею важкості завдання. В українському варіанті використовують білку — лісову далекоглядну тварину, яка тільки те й робить, що запасається горіхами на зиму та постійно кудись біжить, а от в англійському варіанті використовується зоонім курка, що вказує на велику кількість задач, які людина намагається виконати одночасно в паніці.

Приклад 7:

англійська: *voice is like velvet*

українська: *говорить ніби мед лис.*

У такому прикладі *говорить ніби мед лис* та *voice is like velvet* використовуються для опису голосу особи. Образ оксамиту вказує на приємність та м'якість голосу, що додає глибини та вишуканості звучанню, а мед додає солодкості присмаку й приємності для вух.

Приклад 8:

українська: *їсть як свиня.*

англійська: *he eats like a horse.*

У цьому вислові *їсти як свиня* та *like a horse* використовуються для виразу великої апетитності та великого обсягу їжі. Образ кінь підкреслює великі розміри та апетит, а свиня непереребрілість.

Конструкції усталених порівнянь в англійській та українській мовах допомагають виразити різні характеристики та особливості об'єктів чи явищ. Вони створюють барвисті образи, які допомагають читачам чи слухачам краще розуміти та уявити порівнювані риси. Через культурні та лінгвістичні особливості кожної мови, такі конструкції можуть мати різні варіанти вислову та асоціації, що робить їхнє використання цікавим та насиченим у мовному вислові.

Висновки до розділу 2

У результаті вивчення структурно-семантичних особливостей стійких компаративних одиниць англійської та української мов виявлено багатогранність та насиченість мовних інструментів, які допомагають виразити порівняння, подібності та різниці між об'єктами. Обидві мови використовують такі конструкції для передачі аналогій та висловлення характеристик. Вони доповнюють текст барвистими образами та додають емоційного насичення спілкуванню.

Важливим аспектом є те, що обидві мови мають різні засоби для виразу подібностей, такі як англ. *as... as* чи *like*, укр. *як, наче, неначе*, але вони також відрізняються варіативністю та виразністю українських конструкцій, які дозволяють виразити подібність у різних аспектах. Також важливим є культурний контекст, який впливає на вибір образів для порівнянь, що додає глибини та особливого відтінку вислову. Загалом можна виділити такі групи:

1) МФВ I – ідіоми, які характеризуються подібністю образно-мотиваційних основ, що зумовлено однаковою інтерпретацією реалій навколишнього світу: укр. *гарний неначе намальований*, англ. *she is as pretty as a picture*

2) МФВ II – ідіоми, в основі семантики яких лежить спільна логіко-семантична формула, реалізована у значеннях фразеологічних одиниць за допомогою різних образів: укр. *їсть як свиня*, англ. *he eats like a horse* або укр. *говорить ніби мед лие*, англ. *voice is like velvet*.

В українській та англійській мовах однаково описується краса та сила, адже використовуються ті ж самі об'єкти для порівняння. Щодо відмінностей чи специфічних ознак обох мов можна виділити зооніми, які характерні для кожної культури та риси, які висміюються чи вживаються у більш зневажливому значенні. Можна міркувати, що такі відмінності зумовлені кількома чинниками: кожна культура має свої унікальні образи, символи та асоціації. Те, що може бути очевидним та ефективним образом в одній культурі, в іншій неправильно інтерпретується. Образи та метафори часто виникають з історичного та соціокультурного контексту. Розуміння цих образів може вимагати знань про історію, традиції та особливості суспільства, які відрізняються у багатьох країнах.

Проаналізувавши різноманітність прикладів, можна стверджувати, що стійкі компаративні одиниці відіграють важливу роль у мовному вислові. Вони збагачують мову, допомагаючи передати образність, інтенсивність, емоційне навантаження та сприйняття об'єктів чи явищ. Отже, дослідження структурно-семантичних особливостей стійких компаративних одиниць англійської та української мов розкриває багатогранність мовного вислову та його роль у спілкуванні.

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА УСТАЛЕНИХ ПОРІВНЯНЬ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Порівняння — важлива когнітивна операція, за допомогою якої людина пізнає світ, розрізняє його фрагменти, проводить аналогії та характеризує довкілля. На основі цієї продуктивної мисленнєвої операції сформувалися усталені порівняння — відтворювані з незначними видозмінами словесні комплекси, якими мовці автоматично описують один об'єкт через його подібність з іншим, пор.: укр. *крутиться як (наче, мов тощо) [та] білка (білочка) в колесі* — англ. *run round like a headless chicken*; укр. *старий мов світ* — англ. *as old as the hills*.

Усталеним порівнянням властива постійність компонентного складу й низька варіативність, на основі чого кваліфікуємо їх як особливий структурний різновид фразеологізмів. До характерних ознак усталених порівнянь належить увиразнення та узагальнення дійсності з елементом оцінювання, адже вони виділяють якусь специфічну ознаку позначуваного й описують її досить експресивно й образно.

Усталені порівняння репрезентують світоглядні, естетичні, моральні цінності носіїв мови, їхню ментальність. Набуло актуальності саме зіставне вивчення усталених порівнянь у зв'язку з тим, що це розкриває особливості досліджуваних мов, допомагає виявити їхні відмінності, спонукає осмислити світ по-іншому, а отже сприяє розумінню інших культур, усвідомленню багатоманіття й неоднозначності буття. Також це важливо для оптимізації міжкультурної комунікації та збагачення життєвого досвіду її учасників.

Усталені порівняння — це структурні когнітивно-образні одиниці, що складаються із трьох компонентів: назви статичної або динамічної ознаки, назви об'єкта порівняння та єднального компонента. В українській мові їх утворюють сполучниками: *як, наче, неначе, мов, немов, буцім, ніби*, а в англійській мові —

кон'юнктивами *as... as, the... the, like...* Розмаїття засобів вказує на продуктивність порівняльних конструкцій в обох мовах.

Зіставний аналіз усталених порівнянь сучасної української і англійської мов засвідчив, що принципи побудови усталених порівнянь у них подібні. Об'єктом оцінювання часто слугують ті самі ознаки. Зокрема, в обох лінгвокультурах схвально оцінюють:

- 1) розум: укр. *розуму як накладено* — англ. *as clever as a fox*;
- 2) працьовитість: укр. *працьовитий як мурашка, впрягтися як віл в ярмо* — англ. *as busy as a bee; as busy as a beaver*;
- 3) фізичне здоров'я: укр. *здоровий як кінь; міцний як дуб* — англ. *as fit as a fiddle; as fit as a butche`s dog*;
- 4) радість: укр. *веселий як горобець; веселий як соловейко* — англ. *as glad as a fly*.

Негативної оцінки в обох лінгвокультурах теж зазнають здебільшого ті самі ознаки:

- 1) підступність: укр. *лукавий як гадюка* — англ. *(as) cunning as a fox*;
- 2) сором: укр. *червоний як рак* — англ. *as red as a lobster*;
- 3) повільність: укр. *повзе як рак* — англ. *as slow as a wet week*;
- 4) голод: укр. *голодний як вовк, голодний як собака* — англ. *as hungry as a hunter, as a hungry as a hawk*;
- 5) нездатність до мирного співіснування: укр. *жити (бути), як кішка з собакою* — англ. *fight like cat and dog*.

Попри те, що висміювання зазнають ті самі негативні ознаки, втілюють їх українці й британці не завжди однаково. Наприклад, хитру, нещирю людину носії обох мов порівнюють з лисицею (укр. *хитрий як лисиця* і англ. *as cunning as a fox*, проте в українській мові нещирість, підступність приписують ще гусям, собакам, кобилам, пор.: *хитрий як циганська кобила; улесливий як пес; хитрий як гуска Панаса*). В англійській мові ознаку "підлий, мерзенний чи нечесний" передають через образ собаки: *as crooked as a dog`s hind leg*, що зовсім не відповідає світоглядним уявленням українців, які часто асоціюють собаку із

вірністю: *вірний як пес*, а підлу, безчесну людину порівнюють із змією: *підступний як змія*. Отже, усталені звороти зіставлюваних мов найчастіше різняться об'єктом порівняння.

Специфіка усталених порівнянь зумовлена світоглядними уявленнями носіїв мови, їхніми умовами життя, матеріальною і духовною культурою, рослинним і тваринним світом, історією, соціальним устроєм тощо. Територіально віддалені народи можуть сповідувати ті самі загальнолюдські цінності, етику взаємин, проте визначають ці цінності за допомогою різних образів і прототопних ситуацій.

Характерною особливістю української лінгвокультури є наявність іронічних усталених порівнянь, якими мовці, попри позірне ствердження позитивної ознаки, насправді висміюють протилежну негативну ознаку. Наприклад, іронічні усталені порівняння: *розумний, як Беркові штани*; *розумний, як сало*; *розумний, як Сидорова коза*; *розумний, як Федькова кобила* реалізують семантику "нерозумний, недалекий". В англійській лінгвокультурі таких іронічних усталених порівнянь немає.

Отже, усталені порівняння є поширеною когнітивно-образною одиницею в сучасних українській і англійській мовах. Об'єктом схвалення і висміювання в обох мовах часто слугують ті самі риси характеру і моделі поведінки. Проте представники різних лінгвокультур використовують різні об'єкти порівняння, що зумовлено специфікою їхнього досвіду та ментальності. Українські усталені порівняння більш дошкульні, іронічні й різноманітніші за англійські.

3.1. Особливості усталених порівнянь, пов'язані з віруваннями та світоглядними уявленнями носіїв мови

У рамках магістерської роботи, особливості усталених порівнянь, пов'язані з віруваннями та світоглядними уявленнями носіїв мови, відображають глибокі культурні та психологічні аспекти, які можуть бути виявлені в мовленні.

У цьому розділі роботи ми досліджуємо конкретні приклади усталених порівнянь з обох мов, що ілюструють ці особливості.

Приклад 1: українська мова.

Українська мова багата на порівняння, які відображають важливі аспекти вірувань та світогляду українців. Наприклад, порівняння дурний як баран вказує спорідненість українців з тваринним світом та виокремлення деяких рис у тварин та перенесення їх на людей. Воно відображає дещо образливе, зневажливе та глузливе ставлення до людини. Баран вважається характерною українською твариною, яка виручає у ткацьких справах, а саме шерсть тварини використовують для пошиття теплого одягу та молоко, яке люди використовують з давніх-давен. Такі порівняння виражають зоонімний світогляд, який є важливим для багатьох українців.

Християнські цінності та вірування: *дивиться, як чорт на попа; боїться як чорт свяченої води*. Українці щиро шанували та боялися Бога, адже переконання у вищу силу завжди надавало впевненості та захисту. Характерною ознакою етносу є моральні цінності, такі як милосердя, чесність, любов, здатність тримати слово та чесність, що розвиває духовність. Люди боялися згадувати нечисту силу та все ж маємо такі усталені порівняння, які відбивають віру у надприродне та захист від релігії.

Приклад 2: англійська мова

В англійській мові також існують порівняння, що відображають вірування та світоглядні уявлення. Наприклад, вислів *like a lamb to the slaughter*. Це порівняння може бути пов'язане з християнськими традиціями, де покірність та смиренність вважаються важливими, тому може застосовуватися до ситуацій, де люди або об'єкти потрапляють в нестабільні або небезпечні обставини, не розуміючи, що їх чекає. Таким чином, воно відображає вплив релігійних переконань на мовлення.

За межами цих прикладів, усвідомлення культурних вірувань і світоглядних уявлень відображається в багатьох усталених порівняннях обох мов. Наприклад, в українській мові є вислів *як білий тиждень*, який вказує на

чистоту та порядок. Це порівняння пов'язане з християнськими традиціями та віруваннями в непорочність, адже саме в цей тиждень господині прибирали оселю та подвір'я перед Великоднем, щоб після Господь освятив їхню оселю, а також символізує білий колір, як знак чистоти та світлості.

У випадку англійської мови, вислів *like a miracle worker* вказує на особу, яка виконала невластиві їй, надприродні вчинки, чудо. Це порівняння має своє коріння в релігійних контекстах, де пророки та святі часто здійснювали чудеса.

Також важливо враховувати, що деякі усталені порівняння можуть бути спільними для обох мов і виражати універсальні цінності та світоглядні уявлення. Наприклад, порівняння *strong as an ox* в англійській мові вказує на фізичну силу та стійкість, ми знаємо український варіант — сильний як бик або ведмідь, це порівняння теж вказує на високі фізичні можливості і є спільним для багатьох культур.

Це й дозволяє виявити, як вірування та світогляд відображаються в мовленні носіїв мови, і допомагає вирішити, які аспекти культури впливають на формування усталених порівнянь. Розгляд таких порівнянь сприяє глибокому розумінню культурного контексту вивчених мов та підкреслює важливість культурологічного підходу до лінгвістичного аналізу.

Особливості усталених порівнянь, пов'язані з віруваннями та світоглядними уявленнями носіїв мови представлені в таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Особливості усталених порівнянь української та англійської мов, пов'язані з віруваннями та світоглядними уявленнями носіїв мови

Особливість	Українська мова	Англійська мова
Вірування в природу	Як сонце за горизонтом (відображення природної гармонії та природних циклів)	As pure as the driven snow (чистота та світлість, може відображати релігійні аспекти)

Важливість праці	Як бджола, мурашка працює (цінність працелюбності та наполегливості)	As busy as a bee (цінність працьовитості та наполегливості)
Святощі та покаєння	Як солома, як солом'яний вінець (пов'язане з релігійними обрядами)	As humble as a church mouse (пов'язане з християнськими традиціями)
Природні символи	Як гриби післ дощу (рясність, чисельність)	he apple of my eye (цінність та любов)
Традиційні цінності	Як хліб наш насущний (важливість харчування та родинних зв'язків)	As American as apple pie (американська культурна спадщина)

Ця таблиця ілюструє, як усталені порівняння в українській та англійській мовах відображають важливі аспекти вірувань та світогляду носіїв мови в культурному контексті кожної з цих мов. Ці порівняння глибоко укорінені в культурних традиціях та відображають цінності та переконання мовців.

3.2. Особливості усталених порівнянь, пов'язані з побутом та особливостями життя носіїв мови

Особливості усталених порівнянь в сучасних українській і англійській мовах, пов'язані з побутом та особливостями життя носіїв мови, розкривають цікаві відомості про їхні щоденні звички, традиції та цінності. Давайте розглянемо конкретні приклади та проведемо їхній аналіз для обох мов.

Українська мова:

уперся, як кілок в тин, береться за діло, як п'яний за тин (лінощі), зав'яз у боргах, як собака в тину (невдача). Українська мова має багату традицію використання усталених порівнянь, які сягають свого коріння ще з народної мудрості та пов'язані з побутом, а саме з особливостями розташування предметів на подвір'ї. Українці відкритий, дружній, довірливий та волелюбний народ, доказом цього є те, як люди ставили паркан, який раніше був тином і виглядав як декілька гілок, які просвічувалися та через них можна було перелізти. Це засвідчують й вище згадані порівняння.

Бреше як гребінцем чеше — іншим атрибутом українського побуту був гребінець, жінки мали довгі розкішні коси, які розчесували цим приладдям, але він також трапляється у таких іронічних порівняннях.

Англійська мова:

as American as apple pie — цей вислів вказує на щось справжньо американське, і в цьому випадку, американський пиріг з яблуками став символом американської культури. Це відображає патріотизм та гордість американців за свою країну і їхні традиції.

Long and tall as a scarecrow — це порівняння, що вказує на високий зріст або велику довжину, схожу на ту, яку має стрижень або лялька, яку використовують як відлякувач для птахів у полях від сільськогосподарських культур. З цього можна свідчити, що англійці працьовитий народ, який близький з природою та дбає про своє угіддя.

Ці приклади свідчать, що усталені порівняння відображають побутові та культурні особливості життя носіїв мови. Вони витікають із щоденних реалій та відображають цінності, традиції та способи життя в обох культурах. Такі порівняння допомагають розкрити глибокі культурні вірування та особливості життя мовців в контексті кожної мови. Особливості усталених порівнянь в сучасних українській і англійській мовах, пов'язані з побутом та особливостями життя носіїв мови .

Таблиця 3.2

Особливість	Українська мова	Англійська мова
Одяг та аксесуари	<i>Бреше, мов шовком шиє (тонко й вправно)</i>	<i>As snug as a bug in a rug (перебувати в дуже комфортних, зручних умовах)</i>
Особливості життя в селі, знаряддя праці	<i>Як кобила з возу; як п'яте колесо до воза (асоціація з сільським господарством, перевезенням та важкою фізичною працею)</i>	<i>Dead as doornail (вислів вказує на витривалість об'єкту та міцність)</i>
Їжа	<i>Плаває, як вареник у маслі; допавсь, як кіт до сала; я такий як хліб м'який (про традиційні українські продукти харчування, страви)</i>	<i>As cool as a cucumber; as an egg head (ерудит, інтелігент); as a piece of cake (легко) (англійські узвичаєні продукти)</i>

Ця таблиця демонструє різні аспекти усталених порівнянь в українській та англійській мовах, які відображають особливості побуту, особливості життя та знаряддя, яким користувалися для праці, їжею та психології мовців. Вони витікають із культурних, історичних та природних умов кожної мови, та надають цікавий інсайт в їхнє життя та світогляд.

Українські усталені порівняння часто містять фітоніми та зооніми, адже це частина культури та оточення народу. Вони можуть мати поетичний характер та бути використані для підсилення емоційного звучання тексту, а також

національний характер, використовуючи приладдя та елементи побуту з української культури та історії. Так як народ є хліборобським, працьовитим та вправним, господині смачно готували різні національні страви, такі як голубці, вареники, галушки, борщ. Національні страви та продукти, відбивалися й у мові, адже це культура українців: *плаває, як вареник у маслі, допавсь, як кіт до сала, я такий як хліб м'який*. Ці усталені порівняння відображають національні вподобання та кухню народу, адже ми вбачаємо національні страви у даних прикладах. Сало з давніх-давен вживалося у раціоні українців, адже кабан уособлював відвагу, силу та сміливість, а також цей продукт мав властивість довго зберігатися та запасатися на майбутнє, що допомагало при мандрівках та виходах. Вареники — національна страва, яка ототожнюється з місяцем та плодовитістю. Українське минуле вказує на те, що ми хліборобська нація, а тому хліб — невід'ємна частина столу та частувань. За своєю подобою паляниця нагадує сонце, звідси сягає свого коріння язичництво та Бог сонця — Дажбог. Хліб завжди в пошані в українців, адже його використовують як символ життя та благополуччя у народних святах, цілують та поважають, і навіть згадують у молитві

В усталених порівняннях відбивається ментальність народу, певної нації, їхні звичаї, обряди, минуле та культура. Ці конструкції наповнені тематичною лексикою, символізмом та не мають жодних еквівалентів у будь-якій іншій мові. Після проведення аналізу усталених порівнянь можна виявити такі групи:

Використання зоонімів: *вертиться як в'юн в ополонці; крутиться як муха в окропі; зле як зінське щеня; надувся як жаба.*

Вертиться як в'юн в ополонці та крутиться як муха в окропі — ці усталені порівняння є досить синонімічними, адже означають, робити щось дуже швидко, бути заклопотаним, безперервно рухатися. Так як український народ постійно чимось був зайнятий: себто працею чи готуванням їжі, господарством, землеробством, то звідси й походить ця етноспецифіка. Люди звикли до такого ритму та способу життя, тому й в сучасному світі спостерігаємо таку тенденцію браку часу.

Зле як зінське щеня — про дуже злу чи сердиту людину, загалом собака для українців це домашня тварина, яка охороняє дім чи яку використовують на полюванні, тому вона має бути наділена такими рисами.

Надувся як жаба — ця тварина в українців асоціюється з пихатістю та бундючністю, людина, яка безпідставно поводить себе пихато.

Використання фітонімів: *гарна дівчина, як у лузі калина; вискочив як Пилип з конопель; щоки розцвіли - як мак; дівчина гарна як ружа; струнка як тополя; міцний як дуб.* Найчастіше тема рослин згадується в українських порівняннях, адже квіти та дерева мають велику кількість символів: краса, міцність, стрункість та інші позитивні риси. Калина — символізує безсмертя та рідну землю, з нею пов'язані народні повір'я та приказки. Коноплі — універсальна рослина, якою послуговувалися ще козаки, для виробництва одягу, а потім із середини 20 століття люди вже активно використовували, щоб ткати рушники, сорочки, взуття та в сільськогосподарських цілях вона теж ставала в нагоді. Нею ворожили, проводили обряди та захищалися. Мак — символізує красу, яскравість, барвистість та родючість. Його широко використовували в обрядах, медицині, кулінарії, мистецтві та як оберіг від відьом. Ружа символ краси та непідступності. Тополя — символ дівочої вроди та самотності, а також оберег. Дуб означав мужність, витривалість, довголіття, вірність та благородство, найчастіше характеризував молодих парубків.

Усталені порівняння відбивають цінності, уподобання, вірування, культуру, естетичні смаки, переживання та минуле народу, що нерозривно поєднане із сучасністю. Побут, види діяльності, праця, їжа, рослини — виділяють українців серед інших. У кожній нації є своя інтерпретація дійсності, яка пов'язує їх із минулим та відображається у мовних конструкціях.

Особливості англійських усталених порівнянь можуть мати простий та прямий характер, що відображає реалії повсякденного життя. Великобританія — країна-імперія, яка підпорядковувала колонії та контролювала все, тому це й відображалось у їхній мові, а особливо граматичних конструкціях: *to carry coals to Newcastle* – займатися безглуздою справою. Ця лінгвістична фразема

стосується міста, де видобували вуголь Ньюкасл-апон-Тайн та основною справою було продаж та збирання його, щоб економіка міста трималася стабільно, тому якщо хтось пропонував продати цьому там сировину, це було би нісенітницею. З цього випливає, що британці займалися вуглевидобуванням, працювали в шахтах та розпродували його, аби економічно розвиватися, що свідчить про заповзятість нації.

Харчування британців має чимало стереотипів, але використовується компаративні одиниці, які містять лексичні одиниці з теми їжа, на позначення особи чи завдання: *as an egg head* (ерудит, інтелігент), *as a piece of cake* (легко). Перший вислів можна пояснити тим, що яйце достатньо поживне та містить велику кількість білку, яка допомагає розуму та м'язам, класичний англійський сніданок завжди містить яйце, як наслідок споживач отримавши достатню кількість калорій та нутрієнтів може працювати й думати на відмінно. Одним із багатьох можливих пояснень походження ідіоми *as a piece of cake* пов'язане з традицією подавати торт як символ легкості та задоволення. В англійській мові, слово *cake* може вживатись як синонім слова тривіальний або легкий. Тому, коли ми говоримо, що щось *as a piece of cake*, ми маємо на увазі, що це дуже легко або просто виконати.

Не можна не згадати клімат Великобританії, який переважно вологий, з вітрами, дощами та туманами. Погода впливає на людей, а тому й трапляється в ідіоматичній структурі: *as right as rain* (у порядку, здоровий), *for a rainy day* (на чорний день), *as old as the hills* (дуже старий). В англійській культурі використовується в значенні старий — вершини, що пов'язано з географією та стародавнім віруванням, що гори мають особливу силу і мудрість, тому все, що існує довше за них, повинно бути дуже старим і розумним. Англійські усталені порівняння можуть мати історичний та культурний контекст й містити образи з англійської літератури та історії. На нашу думку, аналіз різних класифікацій ідіом залежно від їх розміру (кількості слів), періоду виникнення, історії походження, за граматичною структурою дає змогу якісно систематизувати стійкі англійські та українські словосполучення за різними ознаками і

характеристиками для полегшення їх подальшого використання у процесі вивчення. Цей пласт мови доводить, що за допомогою усталених порівнянь можна ознайомитися та відкрити для себе культуру іншої країни, детальніше занурившись у зміст. Також зазначимо, що одна й та сама ідіома, може підпадати під декілька класифікаційних ознак. У цілому виокремлені тематичні групи ідіом свідчать про антропоцентричний характер аналізованого мовного матеріалу.

3.3. Відображення ментальності в усталених порівняннях

Відображення ментальності в усталених порівняннях в сучасних українській і англійській мовах дозволяє нам краще зрозуміти специфіку та особливості думок, цінностей та психології носіїв кожної мови. Давайте розглянемо конкретні приклади та проведемо аналіз для обох мов.

Українська мова:

дивиться як баран на нові ворота — це порівняння відображає важливість розуму та висміювання недалекості. Українцям важливо мати відповідний інтелектуальний рівень, аби не бути дурними. Суспільство дбає про свій імідж та прагне розуму.

В'ється як хміль — цей вислів містить у собі фітонім хміль — це найвища рослина, яка є дуже цінною в українській культурі, адже з неї варять пиво, яке вживали козаки, та має медичні властивості. Головна властивість хмелю — витися та прагнути вгору. Українці порівнюють себе із хмелем, адже пристосовуються до будь-яких умов та при цьому розвиваються при будь-яких обставин.

Англійська мова:

when Queen Anne was alive — британці шанують свою історію та правителів, увагу до королівської родини можна спостерігати всюди, про них говорять, знімають серіали та друкують на одязі. Така увага та прихильність пояснюється умовами, які були створені та надбані впродовж правління,

минулим імперської країни та підтримкою народу, саме це й відбивається у цій конструкції.

Suddenly like a ghost from the tomb — ця компаративема яскраво показує зв'язок народу з потойбіччям, містикою та магією. Не можна не пригадати славнозвісне свято — Гелловін, яке й пов'язане з чарами та почварами, від Американців воно поширилося на цілий світ, тому вони звикли вживати дещо страшні фрази, як от: могила чи привид, та зовсім не бояться вживати їх, навідміну від українців.

Ці приклади ілюструють, як усталені порівняння віддзеркалюють різні аспекти ментальності та психології мовців. Вони є результатом історичних, культурних та соціальних впливів на життя кожної групи мовців, і відображають їхні погляди та цінності.

Приклади усталених порівнянь, які можна знайти в літературі та кіно, що відображають ментальність в сучасній українській та англійській мовах:

Українська мова:

ярмарок загув як рій — цей вислів можна знайти в творах української літератури, а саме М. Гоголя, який був українським містиком і драматургом. Ярмарки як ніщо інше характеризують українську культуру, адже раніше це був спосіб торгівлі та перекупництва. З давніх-давен, купці з різних країн приїжджали в Україну з дорогоцінними прикрасами, предметами побуту, хутром та іншим приладдям. Натомість гончарі й ложкарі, ткалі й вишивальниці, бондарі й столярі, стельмахи й кошикарі, кушніри й лимарі, соленики й дьогтярі, бублейниці й кравці продавали на ярмарках свої вироби.

Як Кобзареві воля, так і читачеві розвага — ця конструкція пояснює поширену в Україні шану до Тараса Шевченка та його творчості. Важливість свободи слова та творчості для поета, такого як Тарас Шевченко (Кобзар), підкреслюється й тим, що читачі також отримують задоволення від його творів. Шевченко був видатним українським прозаїком і живописцем, його твори неоціненні для української літератури та культури. Свобода слова та творчості

важлива для творця, щоб виражати свої думки і почуття вільно, не боячись арешту, описувати актуальну ситуацію в країні та бути почутим.

Англійська мова:

as poor as a church mouse — цей вислів можна знайти у багатьох англійських казках та книгах для дітей. Така конструкція означає бути бідним, адже миші не могли знайти їжі в церквах, де не було кухонь, тому були приречені на смерть.

As wise as an owl — вислів відображає повагу до мудрості та інтелекту, яку можна знайти в багатьох літературних творах англійської класики, таких як казки Езопа чи романи Джейн Остін.

Ці приклади показують, як усталені порівняння використовують у літературі та кіно для відображення ментальності та цінностей мовців у різних культурних контекстах. Вони допомагають глибше розуміти психологію та світогляд персонажів і розкривати їхні мотиви та характер.

Усталені порівняння в українській та англійській мовах відображають ментальність та культурні особливості кожної з цих націй. Ось загальний аналіз усталених порівнянь у цих мовах:

Українські усталені порівняння часто базуються на природних образах, таких як тварини та рослини, що відображає близькість українців до природи та землеробства. Вони також відображають повагу до старших, досвід та мудрість. Наприклад: *як старий кіт, то мудрий*.

Українські усталені порівняння часто мають національний та історичний контекст, що відзначає важливі події та постаті в історії України. Один із прикладів цього порівняння: *від Богдана до Івана не було гетьмана або спілкується, як Гоголь із мертвими*.

Ці приклади демонструють, як українські усталені порівняння можуть бути пов'язані з історичними подіями та постатями, що мають велике значення для української культури та національної ідентичності.

Приклади українських усталених порівнянь, які відображають українську ментальність:

знеться як липа — це порівняння вказує на важливість фізичних здібностей та гарного зовнішнього вигляду. Українська культура може відзначати фізичну активність та струнке, гнучке тіло до притаманних рис. Цей приклад ілюструє, як українські усталені порівняння можуть відображати обережність та особливості у виконанні завдань, що відображають українську ментальність та підходи до життя.

Щасливий як вареник у маслі — ця конструкція вказує на велику радість або задоволення. Вареник є традиційною стравою в українській культурі. Тому вислів *щасливий, як вареник у маслі* підкреслює важливість комфорту та задоволення в українській ментальності.

Як об стіну горохом — яскравий приклад того, що народ хоче бути почутий та прагне до результатів. Українська ментальність відзначає цінність праці та досягання цілей, і цей вислів підкреслює важливість цих рис у культурі.

Білий як голуб сизий — це порівняння вказує на чистоту та невинність. Голуб є символом миру та чистоти в багатьох культурах, і вислів *білий, як голуб* відзначає важливість цих цінностей в українській ментальності.

Ці приклади ілюструють, як українські усталені порівняння відображають основні цінності, образи та погляди, які є важливими в українській культурі та ментальності і здебільшого в них трапляються зооніми та фітоніми. Здебільшого українські порівняльні конструкції репрезентативні. Багато з них зооморфні, використовуються іронічно, але в доброзичливому значенні, щоб втокремити якусь рису, наприклад: *дивиться як баран на нові ворота, їсть як свиня, розуміється як ведмідь на зорях* і т.д.. Така їхня кількість зумовлена безпосередньою участю тварин в житті українців, адже тварини були й робочою силою і їжею, тому такі спостереження не могли не відбитися у ментальності народу.

Англійські усталені порівняння використовують яскраві та літературні образи, такі як королі, боги чи великі літературні постаті наприклад, *as wise as Solomon*.

Вони можуть мати біблійний або історичний контекст і відзначають вплив християнства та британської історії. Один із прикладів цього порівняння *to steal someone's thunder* — це усталене порівняння, яке вказує на те, коли хтось намагається вкрати увагу або успіх іншої особи в якому-небудь зверненні або вчинку. Цей вислів відзначає вплив історичного контексту, а саме спробу англійського актора та драматурга Джонатана Свіфта у 1709 році викрасти ідею винаходу, яку раніше здобув Джон Денам.

Цей приклад показує, як англійські усталені порівняння можуть мати історичний контекст і походити з конкретних подій, що вплинули на мову та культуру. Англійські усталені порівняння також відображають британську традицію вишуканості та гумору, наприклад *to sugarcoat something*, може походити з традицій британської ввічливості, де люди уникають говорити негативні речі про інших в присутності інших людей, тим сам "підсолоджуючи" факти. Таким чином, вони вживають непрямі вислови або евфемізми, щоб виразити свою думку, що може свідчити й про лукавість.

Приклади англійських усталених порівнянь, які відображають англійську ментальність:

to keep a stiff upper lip — це порівняння, яке вказує на здатність людини залишатися спокійною та холоднокровною до труднощів чи негараздів. Це порівняння відображає традиційний англійський підхід до емоцій та внутрішньої сили. Англійці відомі своєю здатністю підтримувати спокій та контролювати свої емоції, навіть у важких ситуаціях. Це відображається у вищевказаному вислові, який виник під час війни та стресових ситуацій.

smile sweet as cake — відображає британську традицію вишуканості та використання образів для вираження емоцій. У цій конструкції описується усмішка людини як щось дуже чарівне та приємне, схоже на солодкість торта. Вона вказує на те, що в британському контексті, ввічливість та доброзичливість виражаються шляхом використання таких метафоричних висловів, як цей, які підкреслюють чарівність і природну доброзичливість людини, використовуючи прикметники.

to read someone like a book — ця ідіома містить в собі певну характерну рису британської ментальності, все та ж ввічливість, стриманість та обачність. Британці вважають важливим розуміти інших людей, але вони також цінують конфіденційність та особистий простір. Тому вміння "читати" інших людей без нав'язливості або надокучливих запитань є важливим аспектом спілкування для британців. Звідси також помічаємо дієслово читати, що характеризує їх як начитану націю, яка прагне розвиватися.

Британці, як правило, ставляться до інших з повагою і ввічливістю, і вміння розуміти чийсь потреби та бажання, не виносячи їх на покаж, відображає їхню ввічливість та схильність до уникання конфліктів. Така ментальність також підтримується в британській літературі та культурі, де важливість здатності розуміти людей і проникати в їхні думки та почуття часто відображається в різних аспектах життя.

A storm in teacup — це порівняння вказує на важливість чаю в англійській культурі. В англійській ментальності чай є символом комфорту, гостинності та затишку, його п'ють не поспішаючи, маленькими ковтками, аби не метушитися та навіть мають перерву на цей заспокійливий напій.

Proud as a peacock — це порівняння вказує на гордість та самовдоволеність. В англійській ментальності гордість і достоїнство мають важливе значення, нація має досить високу самооцінку та поважає себе в першу чергу.

Англійські усталені порівняння, такі як *to keep a stiff upper lip*, *a storm in teacup* та *proud as a peacock*, відображають англійську ментальність контролю емоцій, важливості комфорту та чистоти, а також підтримки гордості та самовдоволеності.

Ці приклади показують, як усталені порівняння відображають та передають основні цінності, які є важливими в культурі та ментальності кожної мови. Вони вказують на те, як люди дивляться на світ навколо себе та які якості вони високо цінують.

Загальною рисою усталених порівнянь в обох мовах є використання образів та метафор для вираження певних концепцій, цінностей та властивостей. Ці порівняння допомагають кожній культурі виразити свою ідентичність та погляди на світ і показують їхню ментальність та історичний контекст.

Усталені порівняння в українській та англійській мовах є цікавим віддзеркаленням ментальності та культурних особливостей кожної нації. Вони відбивають підходи до сприйняття світу, цінностей і важливих аспектів життя. Українські усталені порівняння часто базуються на природних образах, таких як тварини та рослини, і відзначають близькість українців до природи та землеробства, також переважно в своїх конструкціях використовують дієслова. Вони підкреслюють повагу до старших, досвід та мудрість. Зважаючи на те, що українська держава була довгий час підкореною, пережила три голодомори, елітоциди та окупаційну владу саме дієвість та жага допомогли пережити це. Народ постійно діяв, намагався протидіяти, що й відбилося у їхньому менталітеті та способі життя й зараз. Мова не є винятком. Дієслово позначає дію, щось робити, діяльність, що вкотре доводить працелюбність та наполегливість нації.

Англійські усталені порівняння використовують більш літературні та історичні образи, які можуть мати біблійний або культурний контекст. Вони відображають вплив християнства та британської історії, а також традицію ввічливості та гумору. Можемо помітити конструкції з використанням прикметників, так як цій імперії нічого не загрожувало, вони не переймалися війнами, то інтелектуальні кола мали можливість споглядати ландшафти природи, любоватися іншими речами, тому для них актуальні описові засоби.

Загальна риса усталених порівнянь в обох мовах полягає в їхньому використанні образів та метафор для виразу певних концепцій, цінностей та властивостей. Вони є не лише мовними засобами, але й відображенням культурного багатства та специфіки кожної нації. Ментальність і історичний контекст глибоко впливають на створення та розуміння цих усталених порівнянь.

3.4. Рослинний і тваринний світ в компаративних ідіомах зіставляваних мов

Рослинний і тваринний світ в компаративних ідіомах української та англійської мов є багатими джерелами відображення культурних та природних особливостей носіїв мови. В усталених порівняннях відбивається ментальність народу, певної нації, їхні звичаї, обряди, минуле та культура. Давайте розглянемо конкретні приклади і порівняємо їх для обох мов. Ці конструкції наповнені тематичною лексикою, символізмом та не мають жодних еквівалентів у будь-якій іншій мові.

Українська мова:

1) використання зоонімів: *вертиться як в'юн в ополонці; крутиться як муха в окропі; зле як зінське щеня; надувся як жаба.*

Вертиться як в'юн в ополонці та *крутиться як муха в окропі* — ці усталені порівняння є досить синонімічними, адже означають, робити щось дуже швидко, бути заклопотаним, безперервно рухатися. Так як український народ постійно чимось був зайнятий: себто працею чи готуванням їжі, господарством, землеробством, то звідси й походить ця етноспецифіка. Люди звикли до такого ритму та способу життя, тому й в сучасному світі спостерігаємо таку тенденцію браку часу.

Зле як зінське щеня — про дуже злу чи сердиту людину, загалом собака для українців — це домашня тварина, яка охороняє дім чи яку використовують на полюванні, тому вона має бути наділена такими рисами.

Надувся як жаба — ця тварина в українців асоціюється з пихатістю та бундючністю, людина, яка безпідставно поводить пихато

Англійська мова:

As deaf as an adder — таке порівняння наголошує на глухості, британці використовують зоонім гадюка, натомість українці — тетеря. Давнє біблійне посилається на те, що гадюки не чують, то глухі гадюки уособлювали грішників, які закривали свої вуха від молитов та вчення. Українське усталене порівняння

глухий як тетеря асоціюється з особою, що не чує або не розуміє оточуючого світу, особливо в момент, коли це важливо. Воно походить від поведінки тетерука, птаха, поширеного на території України. На термін "токування" вказується на період, коли тетеруки співали для залучення самиць під час розмноження. Важливий момент полягає в тому, що під час токування самці тетеруків закривають слуховий прохід, тому вони не чують звуків, коли виконують заключну частину пісні. Ця особливість призводить до того, що мисливці можуть вцілити, наближаючись до тетеруків у цей момент.

Отже, у свідомості українців і британців закріпилися особливості фізіології і способу життя двох різних тварин: гадюки та тетерука, які вважаються найбільш значущими. Ці особливості відображено в українських та британських усталених порівняннях, в яких використовуються зооніми для опису певних якостей або станів, що спираються на особливості цих тварин.

Pleased as a dog with two tails — ця ідіома означає вельми задоволений або щасливий. Вона використовується, щоб підкреслити радість або задоволення, схоже на той стан, який можна було б спостерігати у собаки, яка має два хвости замість одного.

Sleepy as koala — ця компаративема вказує на сонливість. В англійських усталених порівняннях вживають зоонім коала, адже вони відомі своєю сонливістю та тривалими проміжками сну протягом дня, натомість українці використали б зоонім муха, бо коала є досить екзотичною твариною.

As slippery as an eel — ця ідіома вказує на хитрість та витонченість, використовується для опису когось чи чогось, хто дуже вивертливий, важко ухопити або контролювати, так як угор може швидко ковзати і вилізати з рук, тобто спритний.

Look like a drowned rat — ця конструкція використовується для опису промоклої, змоченої людини. Уживають його здебільшого у гумористичному плані. Можна також виділити щура, як характерну тварину для англійців з їхніми каналізаційними системами.

Щодо рослинного світу, то українська земля наповнена дивовижною кількістю об'єктів, які суспільство споглядало та використовувало в різних цілях від лікарських до харчових.

Українська мова:

Фітоніми: *гарна дівчина, як у лузі калина; вискочив як Пилип з конопель; щоки розцвіли — як мак; дівчина гарна як ружа; струнка як тополя; міцний як дуб.*

Найчастіше тема рослин згадується в українських порівняннях, адже квіти та дерева мають велику кількість символів: краса, міцність, стрункість та інші позитивні риси. Калина — символізує безсмертя та рідну землю, з нею пов'язані народні повір'я та приказки. Коноплі — універсальна рослина, якою послуговувалися ще козаки, для виробництва одягу, а потім із середини 20 століття люди вже активно використовували, щоб ткати рушники, сорочки, взуття та в сільськогосподарських цілях вона теж ставала в нагоді. Нею ворожили, проводили обряди та захищалися. Мак — символізує красу, яскравість, барвистість та родючість. Його широко використовували в обрядах, медицині, кулінарії, мистецтві та як оберіг від відьом. Ружа символ краси та непідступності. Тополя — символ дівочої вроди та самотності, а також оберег. Дуб означав мужність, витривалість, довголіття, вірність та благородство, найчастіше характеризував молодих парубків.

Англійська мова:

Tough as a seasoned mulga — в англійських усталених порівняннях може використовуватися фітонім акація для опису не лише впертої, але й нелагідної, важкої людини. Це порівняння з компонентом акація є специфічним саме для англійської мови.

As thick as blackberries — означає, велику кількість чогось, зібраний. У цьому контексті товстий вказує на сукупність чогось, зазвичай людей або предметів, які зібралися разом великою кількістю.

As fresh as daisy — це порівняння означає фізіологічний стан людини, яка тримає свіжість та бадьорість. Для ознаки свіжості в англійській мові використовують ромашку, яка є досить поширеною рослиною в Англії.

Отже, наявність різних зооморфних та фітоморфних образів для вираження доміантних ознак, таких як працьовитість, веселощі, здоров'я, дурість і інші, у порівнюваних мовах свідчить про різницю у сприйнятті цих ознак та культурних нюансах в кожній з мов. Вказані категорії ознак у системі порівнянь представляють унікальні знання і досвід, які характерні тільки для певного народу і визначають його етнос-специфічні особливості. Додаткові ознаки, які вміщують порівняння, часом відіграють значну роль у процесі порівняння і стають ключовими в контексті, супроводжуючи вербалізацію стереотипів, що репрезентують культурні особливості мовців.

Реалії природи та культурні, історичні події в житті народів, які використовують англійську та українську мови, а також їхнє екологічне оточення у широкому розумінні, служать джерелом походження численних сталих порівнянь. Ці порівняння можуть відображати важливі аспекти і сприйняття цих народів та рефлексувати їхні традиції та спосіб життя.

Ці приклади ілюструють, як рослинний і тваринний світ відображається в ідіомах обох мов, вказуючи на різні якості та характеристики. Вони є важливою частиною культурного спадку та відображають специфіку поглядів на світ мовців.

Рослинний і тваринний світ в компаративних ідіомах української та англійської мов є важливим аспектом відображення культурних та природних особливостей мовців. Давайте проведемо аналіз цих ідіом з обох мов і визначимо спільні та відмінні риси:

Спільні риси:

Укоріненість в природі: як українські, так і англійські ідіоми використовують рослинний і тваринний світ для вираження різних якостей та характеристик. Обидві мови використовують ці ідіоми для надання образності мовленню та передачі специфічних значень.

Відображення якостей та станів: як українські, так і англійські ідіоми відображають якості та стани людей за допомогою порівнянь із рослинами та тваринами. Наприклад, в обох мовах використовуються ідіоми для вираження наполегливості, тиші, сили, хитрості тощо.

Відмінності:

Характерні, специфічні символи: українська мова використовує символи, такі як соняшник та голуб, які можуть мати особливий культурний сенс для народу. У той час, англійська мова використовує ідіоми, що відображають англійську природу та традиції, такі як *adder* (гадюка) та *mulga* (акація).

Літературні асоціації: українські ідіоми можуть бути пов'язані з творчістю відомих письменників, таких як Тарас Шевченко. Англійські ідіоми можуть бути використані у казках та казкових персонажах, наприклад, *Winnie-the-Pooh*.

Специфічний контекст: компаративесми використовуються в різних сферах життя та мовлення, і контекст використання може відрізнитися між мовами. Наприклад, українське порівняння *впертий як осел* може бути використана для опису побутового контексту, тоді як англійська ідіома *as busy as a bee* може бути використана у робочому контексті.

Загалом, рослинний і тваринний світ в компаративних ідіомах української та англійської мов відображає культурні та природні аспекти мовців і надає мовленню барвистості та образності.

3.5. Принципи соціальної взаємодії в усталених порівняннях сучасної української й англійської мов

Принципи соціальної взаємодії в усталених порівняннях сучасної української та англійської мови можуть бути виявлені шляхом аналізу конкретних прикладів, які відображають підходи до міжособистих стосунків та суспільного спілкування. Комунікативні девіації відбуваються через відсутність взаєморозуміння, а також недосягнення адресантом комунікативної мети. Через хибну інтерпретацію сказаного, непорозуміння чи недотримання правил

комунікації відбуваються такі збої. На нашу думку будь-якими мовними одиницями можна досягти комунікативної девіації, при цьому варто враховувати стратегії й тактику при спілкуванні. Можна привести приклад комунікативної ситуації з використанням усталеного порівняння: *як Пилип із конопель*, коли комунікатор неочікувано з'явився перед адресантом, то під час здивування, мовець вирішив вибрати конфронтаційну стратегію й тактику критики таким чином. Під час цього адресат не зрозумів повідомлення й образився через неправильну інтерпретацію інформації, що призвело до комунікативної девіації. У цій ситуації доречно було б використати стратегію нейтральної ввічливості й додати: *ти точний як годинник*, що послугувало б компліментом та запобіганню збою в спілкуванні.

На фоні цього виникає великий ризик девіацій, можемо розглянути такі причини їх появи:

1. Незнання усталених порівнянь. Однією з основних причин девіацій може бути відсутність знань або розуміння усталених порівнянь у даній мові. Люди, які не мають достатнього словникового запасу або не мають досвіду зі сталими порівняннями, можуть неправильно розуміти або використовувати їх, що може призвести до девіацій.

2. Нерозуміння фонових відтінків. Усталені порівняння часто мають своєрідні фонові відтінки та історичні асоціації, які важливі для їхнього правильного використання. Незнання цих фонових деталей або неправильне їх розуміння можуть призвести до неправильного вживання порівнянь.

3. Невраховання психології опонента. При спілкуванні важливо враховувати психологію та особистісні особливості свого опонента. Використання усталених порівнянь, які можуть бути образливими або недоречними для іншої особи, може призвести до конфліктів або невідповідності сподіванням опонента.

4. Вік, досвід та професія можуть впливати на добір усталених порівнянь, які використовуються носіями в мовленні. Наприклад, зрілі, досвідчені люди можуть використовувати більш конкретні та точні порівняння,

які відображають їх життєвий досвід. Такі порівняння можуть бути пов'язані з конкретними професіями, діяльностями або ситуаціями, які були для них важливі. Наприклад, лікар може використовувати порівняння, пов'язані з медичними процедурами або хворобами чи термінами, які траплялися у його практиці, наприклад: *серце як двигун, кістки як каркас, печінка як сито* і т.д. Також професійний досвід може впливати на добір усталених порівнянь. Наприклад, працівники технічних професій, можуть використовувати порівняння, пов'язані з технологіями та механізмами: *комп'ютер як механізм, проєкт як будівельний малюнок*. А особи, що працюють у творчих професіях, можуть використовувати більш метафоричні та узагальнені порівняння: *обличчя як палітра*. Також, залежно від віку, люди можуть використовувати різні усталені порівняння. Наприклад, молодь переважно послуговується неологізмами, англіцизмами та актуальними порівняннями, які відображають їх інтереси та погляд на світ. Тоді як старші люди можуть використовувати порівняння, які відображають їх життєвий досвід та мудрість. Розглянемо на прикладі ще такі порівняння:

українська мова:

Як свій на чужому подвір'ї — ця ідіома вказує на незалежність та впевненість особи в незвичному середовищі. Українці цінують самостійність та вміння впоратися зі складнощами.

Як корова на льоду — вказує на те, що когось, невідповідно або неправильно вибрали для певної ситуації, і ця особа не впорається або не почуватиметься комфортно. Асоціація з коровою на льоду підкреслює нездатність або незручність в такому контексті. Цей вислів використовується гумористично або іронічно, щоб описати непритаманний контекст або ситуацію, коли хтось почуватиметься некомфортно.

Впертий як осел — це порівняння описує людину, яка є дуже впертою, несхильною до змін або відмови від своєї точки зору. Зоонім осел у цьому вислові асоціюється з твариною, яка славиться своєю впертістю та нездатністю підкоритися. Такий вислів може використовуватися, щоб підкреслити

негнучкість або нездатність до співпраці особи, яка залишається при своїй точці зору незважаючи на обґрунтованість або об'єктивність інших аргументів.

Як кіт наплакав — ця ідіома описує дуже невелику кількість чогось, зазвичай грошей або ресурсів. Українці вбачають цінність в економному споживанні.

Свіжий як огірочок — ця конструкція вказує на гарний фізіологічний стан людини, яка в гарній формі та бадьора. Українцям важливо завжди бути в ресурсі та жвавими, зарядженими на день.

Гладкий як кабан — таке порівняння використовується в несхвальному значенні та несе в собі негативну конотацію.

Англійська мова:

Like a fish out of water — ця ідіома відображає відчуття незручності чи незацікавленості в певній ситуації. Англійці ставлять наголос на важливість комфорту та зацікавленості в соціальних взаємодіях.

Bite the bullet — ця конструкція вказує на рішучість і готовність взяти на себе відповідальність за складну ситуацію. Вона показує англійську нахил до рішучості в соціальних взаємодіях.

Actions speak louder than words — ця ідіома наголошує на важливості вчинків та дій у визначенні характеру особи. Англійці вірять, що спілкування несе значення лише тоді, коли його підтверджують вчинками, тобто заслуговувати на їхню повагу доведеться діями.

Birds of a feather flock together — ця ідіома вказує на тенденцію людей об'єднуватися з тими, хто має схожі інтереси та погляди. Англійці цінують спільність у соціальних групах.

A wolf in sheep's clothing — ця компаративема описує особу, яка приховує свої справжні наміри під маскою доброзичливості. Це показує пильність англійців щодо реальних намірів інших людей.

Under the same roof — ця ідіома вказує на те, що люди живуть або працюють разом під одним дахом. Вона підкреслює важливість спільного простору та спілкування.

Аналіз цих ідіом демонструє, що як українці, так і англійці приділяють велику увагу соціальній взаємодії та міжособистим стосункам. Об'єкт нашого дослідження є невичерпним джерелом інформації та культурних кодів про іншу країну. Щоб детальніше зануритися саме в свідомість та мислення певної культури потрібно вивчати фразеологічні одиниці та усталені порівняння. Дискурс зіставного порівняння дозволяє знайти специфічні риси порівнюваних мов, їхні особливості та виявити унікальність серед близько та інших споріднених мов. За допомогою цього методу виявляються відмінності й спільності англійської та української мов, простежуються точки зіткнення та розбіжності. Українські ідіоми часто виражають ніжність, обережність та комфорт у спілкуванні, підкреслюючи важливість гостинності та гармонійних відносин. Англійські ідіоми, натомість, акцентують рішучість, важливість вчинків та обачливість у соціальних ситуаціях, визнавши, що вчинки можуть говорити голосніше за слова. Ці різниці і відмінності відображають культурні особливості та цінності обох націй.

Отже, різниця між культурними особливостями й цінностями може впливати на спосіб спілкування та використання мови в різних культурах. Українські ідіоми та вислови можуть виражати ніжність, турботу і гостинність, підкреслюючи важливість родинних та дружніх відносин. З іншого боку, англійські ідіоми часто акцентують рішучість, важливість вчинків і обачливість у соціальних ситуаціях, визнавши, що вчинки можуть говорити голосніше за слова. Це може відображати різницю відносно до виразу почуттів та емоцій в різних культурах.

Коли комуніканти взаємодіють у різних соціальних ролях, їхні реакції та вислови можуть варіювати від дружніх і іронічних до критичних і конфронтаційних, залежно від контексту та цілей спілкування. Знання та розуміння цих відмінностей можуть бути корисними для успішного міжкультурного спілкування та взаєморозуміння.

Паритетні соціальні ролі — друзі, кохані, колеги будуть використовувати іронічні компліменти, похвалу, жарт. Конфронтаційні соціальні ролі критик,

наставник — критик буде використовувати конфронтаційну стратегію й тактику критики, а наставник навпаки, кооперативну стратегію та компліменти й пояснення. Переважно критики та вороги використовують конфронтаційну стратегію, щоб принизити чи насміхатися з опонента, використовуючи такі усталені порівняння: *як корова на льоду, дивитися як баран на нові ворота, впертий як осел* — такі усталені порівняння несуть в собі негативну конотацію про людину. Досвідчена людина чи друг використовують усталені порівняння, щоб підбадьорити адресата, зробити комплімент: *міцний як дуб, свіжий як огірочок, зайнятий як бджола, як риба у воді, як бобер у салі*. Можемо розглянути таблицю 3.3

Таблиця 3.3

Комунікативна мета вживання мого об'єкта дослідження (кілька)	Стратегія	Тактики	Приклади
висловити комплімент, позитивну критику	кооперативна	комплімент	<i>міцний як дуб, гарна як ружа, молодий як барвінок</i>
висловити негативну оцінку, критику	конфронтаційна	критика	<i>забрюхана як свиня в дощ, гладкий як кабан, впертий як осел</i>

Отже, комуніканти не завжди користуються однією комунікативною стратегією, що впливає на вік, роль, професію та комунікативну мету адресанта. Насміхачі чи вороги переважно агресивно налаштовані та хочуть присоромити, висміяти комуніканта, використовуючи конфронтаційну стратегію та усталені

порівняння, які несуть негативну конотацію. Досвідчені люди, друзі, батьки використовують інформативну стратегію та хочуть донести інформації. через компліменти та позитивну критику, використовуючи порівняння, що містять фітоніми та зооніми, на яких будується переважна більшість компаративних одиниць.

Висновки до розділу 3

Усталені порівняння часто імплікують інформацію, оскільки вони базуються на загальноприйнятих або широко відомих фактах, які мають чітке стереотипне уявлення. Аналіз усталених порівнянь в українській та англійській мовах виявив різницю в підходах до висловів та їхньому використанні. Ці різниці відображають культурні особливості та цінності кожної нації.

Зооморфні та фітоморфні образи існують у великій кількості в обох мовах, але в англійській мові існують здебільшого зооморфні образи для опису людських якостей та станів, натомість фітоморфних образів дуже мало, тоді як в українській мові використовуються як зооморфні, так і фітоморфні майже в однаковій кількості. Це відображає наявність різних метафоричних підходів в кожній мові.

Усталені порівняння можуть мати різні варіації в кожній мові, залежно від регіону, покоління і контексту. Це важливо враховувати при вивченні та використанні мови.

Роль комунікації та культурного контексту впливає на спілкування та добирання компаративем. Усталені порівняння не лише виражають певні якості, але також глибоко вкорінені у культурному контексті. Вони можуть бути важливими для побудови спільного розуміння та взаємодії між мовцями різних культур.

Отже, розділ лінгвокультурна специфіка усталених порівнянь в сучасних українській і англійській мовах відображає важливість вивчення культурних аспектів мови і підкреслює, наскільки мова є відображенням культурних

цінностей та унікальних особливостей кожного народу. Усталені порівняння відбивають цінності, уподобання, вірування, культуру, естетичні смаки, переживання та минуле народу, що нерозривно поєднане із сучасністю. Побут, види діяльності, праця, їжа, рослини — виділяють українців серед інших. Краса, архітектура, ввічливість та історія — стосується британців серед інших культур. У кожної нації є своя інтерпретація дійсності, яка пов'язує їх із минулим та відображається у мовних конструкціях.

ВИСНОВКИ

Усталені порівняння є важливим елементом мовної експресії в англійській та українській мовах. Вони відображають здатність мови виражати якість, стан, відчуття або співвідношення через образи, що насичують мовне висловлення. Ці фразеологічні конструкції впроваджують в мовлення іронічність, завуальованість, специфічність, поглиблюючи різноманітність та інтенсивність комунікації.

Проблема неоднозначності в назвах структурних компонентів порівнянь призводить до ускладнення їх аналізу та розуміння. Багато вчених використовують стандартні терміни, такі як "суб'єкт", "ознака", "спільна ознака" та "зіставлення". Але існують варіанти назв, які є абстрактними та можуть заважати повністю розкрити ролі структурних компонентів. Враховуючи неоднозначність у поглядах лінгвістів щодо диференціації порівнянь, увага дослідження зосереджена на семантичних, функціонально-стилістичних та структурних аспектах вивчення цієї мовної категорії. Основні класифікаційні схеми виникли на основі формально-граматичних ознак. Семантичні параметри дозволяють виділити логічні та образні порівняння. Функціонально-стилістичні застосування вміщують тлумачення невідомої інформації, конкретизацію об'єкта, підкреслення головної думки автора, створення художнього кольору та підвищення чіткості висловлення. Неможливо виділити єдину систему функцій для компаративних моделей, оскільки їх дослідження базується на різних аспектах.

Спільні риси усталених порівнянь у двох мовах полягають у використанні аналогій для передачі характеристик об'єктів, явищ чи понять. Вони створюють можливість зробити мову образнішою, виразнішою та легшою для запам'ятовування, залишаючись при цьому стійкими із плином часу. Використання відомих образів, які закріпилися в культурі, надає мовленню глибшого значення, упізнаваності за певними характеристиками наявних у певного народу та відтінку.

Однак різниця в культурних асоціаціях істотно відображається у специфічних образах та висловах, що використовуються. Українські усталені порівняння в основному ґрунтуються на природних явищах та об'єктах, пов'язаних із побутом, традиціями, флорою та фауною. В англійській мові образи можуть бути абстрактнішими та відображати культурні відмінності.

Культурний контекст грає важливу роль у виборі образів для порівнянь, що додає глибини та особливого відтінку вислову. Зокрема, зооніми, які характерні для кожної культури, та риси, які можуть мати зневажливе значення, є відмінностями, що виникають через різні уявлення про світ та культурні відмінності. Розглядаючи різноманітні приклади, можна визначити групи стійких компаративних одиниць в обох мовах такі, як ідіоми, що використовують образно-мотиваційні основи, або ті, які базуються на спільній логіко-семантичній формулі з різними образами. Обидві мови описують красу та силу, використовуючи ті ж самі об'єкти для порівнянь. Важливим є визначення та розуміння відмінностей між мовами, що зумовлені культурним, граматичним та лексичним контекстом. Це важливо для ефективного використання стійких компаративних одиниць та точного вираження ідей у спілкуванні

Усталені порівняння в англійській та українській мовах є складними конструкціями, які потрібно інтерпретувати для детальнішого розуміння. Вони віддзеркалюють відмінні культурні та мовні аспекти, наділяючи мовлення характерністю й завуальованістю.

Усталені порівняння — це фразеологічні конструкції, які мають стійкий образний характер і використовуються для порівняння, зіставлення об'єктів, явищ чи понять з метою передачі певної характеристики, якісної риси або емоційного відтінку.

Порівняння як лінгвістичний засіб — усталені порівняння є одним з видів образних засобів мови, що допомагають підкреслити інформативність висловлювання, зробити його більш виразним та ліпшим для запам'ятовування.

Спільні риси англійських та українських порівнянь: обидві мови використовують усталені порівняння для позначення позитивних: розум, краса,

метикуватість, спритність, працелюбність і т.д. та негативних ознак: хитрість, обман, дурість, жадібність, говірливість і т.д., імплікування інформації: вживання іронічних виразів чи дисфемізмів.

Відмінності в культурних асоціаціях: усталені порівняння викликають різні асоціації в багатьох культурах. Вони можуть базуватися на природних явищах, історії, міфології, побуті, фауні тощо, відображаючи особливості світогляду та сприйняття певної нації.

Структурно-семантичні особливості: усталені порівняння мають певну структуру, де образний елемент або суб'єкт зв'язується з порівнюваним об'єктом за допомогою компаранда (слова порівняння) за допомогою певної ознаки. Вони можуть використовувати такі сполучники в українській мові: *як, мов, немов, схожий на*, тощо, а в англійській мові вживаються такі сполучники: *as..as, like, more, most, -ly*. Загалом сполучників виявляється більше в українській мові.

Усталені порівняння в англійській та українській мовах є необхідним елементом мовної комунікації, який надає мовленню експресії, глибини та метафоричності. Вони не тільки передають характеристики об'єктів, але й надають можливість виразити емоційний відтінок, відобразити стани та асоціації. Спільні риси усталених порівнянь полягають у їхньому функціональному призначенні та здатності до структурної стійкості, але вони отримують різні конкретні відтінки в різних культурних контекстах.

Вивчення усталених порівнянь української та англійської мов виявило різницю в їхньому образному наповненні. Зооморфні та фітоморфні образи присутні в обох мовах, проте англійська мова використовує переважно зооморфні образи для опису людських якостей, тоді як українська мова використовує обидва типи образів приблизно в однаковій кількості. Це вказує на різницю у метафоричних підходах кожної мови.

Усталені порівняння можуть відрізнятися залежно від регіону, покоління та контексту в обох мовах. Комунікація та культурний контекст впливають на використання порівнянь. Вивчення цих аспектів є важливим для ефективного спілкування та розуміння мови.

Дослідження усталених порівнянь допомагає краще зрозуміти культурні та мовні особливості англійської та української мов, розкриває багатогранність сприйняття світу через образи. Ці конструкції не тільки використовуються у повсякденному мовленні, але й посідають важливе місце в художній літературі та поезії, додаючи текстам образності, повноти та емоційного насичення.

Отже, усталені порівняння відіграють значущу роль у збагаченні мовлення, передачі завуальованої інформації та виразності. Вони свідчать про важливий аспект взаємодії мови та культури, допомагаючи зберігати і передавати специфіку кожної мовної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефіренко, М.Ф. (1988). Лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики – № 5 – 35-41.
2. Бабич, Н. Д. (2003). Практична стилістика і культура української мови: навчальний посібник. Львів, 432.
3. Баган, М. П. (2021). Конотації зоонімів у сучасному молодіжному мовленні і традиційній українській лінгвокультурі: константи і динаміка сприйняття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. 1 (45)*. 51–57.
4. Баган, М.П. (2011). Способи формування заперечних значень фразеологізмів в українській мові. *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті : теорія, практика, типологія. Матеріали наук. конф., присвяченої пам'яті Л.Г. Скрипник (м. Київ, Інститут української мови, 12–13 травня 2011 р.)* Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 171–179.
5. Баган, М., Заскалета, В. (2023). Типологія порівняльних конструкцій за модулем порівняння. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць. 36*. 30–40.
6. Баранник, Д. Х. (1980). Порівняльні конструкції в українській мові. Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови : зб. наук. праць. Дніпро, 23–36.
7. Баранник, О. Ю. (2005). *Структурні типи порівнянь в українських народних піснях історичного циклу. Дослідження з лексикології і граматики української мови : зб. наук. праць. Дніпро, Вип. 4*. 12–18.
8. Бодик, О.П. (2011). Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Київ: Центр учбової літератури, 416.
9. Вороніна, Ю. В. (2011). *Порівняння як елемент ідіостилю Люко Дашвар. Актуальні проблеми слов'янської філології : зб. наук. праць. – Вип. 24*. 425–433.
10. Воропай О. (1993). Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 592.

11. Воропай О. (2004). Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Харків : ФОЛІО, 508.
12. Голоюх, Л. В. (1996). Порівняння як структурний компонент художнього тексту. Київ, 20.
13. Голоюх, Л. В. (1996). Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної української історичної прози). Київ, 225.
14. Головня, А.В. Зоонім як складова порівняння на позначення рис характеру людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.er.nau.edu.ua/>
15. Голубовська, І.О. (2004). Етнічні особливості мовних картин світу. Київ: Логос, 284.
16. Грищенко, А. П. (1997). Сучасна українська літературна мова. Київ
17. Дробаха, Л.В. (2003). Національно-культурна специфіка назв птахів в українській та німецькій мовах: автореф. Київ.
18. Дудик, П.С. (2002). Просте ускладнене речення. Вінниця, 36
19. Дубова, Л.О. (2010). Орнітоніми як об'єкт лінгвістичного дослідження. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Київ, (№12). 60–65.
20. Жайворонок, В.В. (2006). Знаки української етнокультури: Словник-довідник [Електронний ресурс]. Київ: Довіра, – Режим доступу: http://ukrlit.org/slovnnyk/zhaivoronok_znaky_ukrainskoi_etnokultury/vo~
21. Заборна, М. С. (1997). Складнопідрядні порівняльні речення в сучасній українській мові. Харків, 18.
22. Завгородня, Л. Л. (2013). Відтворення образу порівняння як проблема перекладу англійських порівняльних структур українською мовою – № 1 (103). 68–71.
23. Казимир, І.І. (2007). *Концепт ПТАХ у мовній картині світу українського народу: автореферат*. Харків.
24. Коваль, А. П. (1978). *Практична стилістика сучасної української мови – 3-те вид., допов. і перероб.* Київ: Вища шк., 15.

25. Колоїз, Ж. В. (2011). *Прагматична орієнтація образних порівнянь у мовотворчості Ліни: зб. наук. праць.* – Вип. 6. Кривий Ріг : КДПУ. 602–617.
26. Кононенко, В. І. (1968). Синоніміка конструкцій із порівняльним. – № 1. 24–30.
27. Кочерган, М. П. (2003). *Мовознавство на сучасному етапі. Дивослово.* – № 5. 24–29.
28. Кучеренко, І. К. (1959). *Порівняльні конструкції мови в світлі граматики.* Київ, 108.
29. Кучеренко, І. К. (1959). *Порівняльні конструкції мови в світлі граматики.* Київ, 108.
30. Лебедева-Гулей, О. З. (2007). *Літературознавчий словник-довідник.* Київ, 354.
31. Мацько, Л. І. (2000). *Порівняння. Українська мова. Енциклопедія.* Київ, 507.
32. Мацько, Л. І. (2003). *Стилістика української мови.* Київ : Вища шк., 462
33. Мізін, К. І. (2012). *Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.* Київ, 32.
34. Мезінін, А. В. (1993). *Образи тварин в українських прислів'ях.* Київ, 325.
35. Мойсієнко, А. К. (2001). *Порівняння в системі Шевченкового вірша. Дивослово. Українська мова і література в навчальних закладах.* – № 2. 25 – 29.
36. Молчко, О. О. (2015). *Відродження лінгвокультурних особливостей художнього порівняння з компонентом-флороназвою (на матеріалі української та англійської мов)* № 128.82–87.
37. Молчко, О. О. (2012). *Порівняння в українському художньому тексті та варіанти його відтворення англійською мовою* – № 124. 161–169.
38. Морозов, П. А. (1993). *Структура, семантика та функції порівнянь в художньому тексті (на матеріалі літературних творів В.Шукшина).* Одеса, 16.

39. М'яснянкiна, Л. І. (2006). Порiвняння як лiнгвiстична категорiя. *Українознавець*. – Вип. 1. Львiв, 86–92.
40. Найда, А. М. (2002). Стiйкi народнi порiвняння як об'єкт фразеологiї (семантичний i структурний аспекти). *Днiпро*, 208.
41. Нечуй-Левицький, І. (1993). Свiтогляд українського народу. Київ: *Обереги*, 88.
42. Павлюк, Т. П. (2011). Порiвняльнi звороти в сучасному українському поетичному тексті. *Запорiжжя*, 205.
43. Панiна, А. Ф. (1990). Логiко-семантичнi вiдношення компаративностi. *Мовознавство*. – № 1. 38–43.
44. Пасюркiвська, М. В. (2008). Образ змiї, ящiрки та дракона в польськiй мовнiй картинi свiту – Вип. 10. 176–81.
45. Петрiв, Х. В. (2014). Порiвняння як домінанта вербально-семантичного рiвня iдiостилю О. Пахльовськoї. *Мовнi i концептуальнi картини свiту* – Вип. 50 (2). 203–209.
46. Пилинський, П. М. (1987). *Порiвняння як засiб творення народнописенного стилю. Культура слова*. Київ. – Вип. 32. 72–78.
47. Плачинда, С. (1993). *Словник давньоукраїнськoї мiфологiї*. Київ : Український письменник, 410.
48. Плющ, М. Я. (1977). Орудне порiвняння в українськiй. *Українська мова i лiтература в школі*. – № 4. 29–37.
49. Полюжин, І. М. (2019). Унiверсальнiсть i внутрiшня форма фразеологiчних моделей. *Ужгород*. – Вип.1 (41). 96.
50. Пономарiв, О.Д. (1993). *Стилiстика сучасної українськoї мови*. Київ, 248.
51. Прокопчук, Л. В. (2000). Категорiя порiвняння та її вираження в структурi простого речення. *Вiнниця*, 197.
52. Радіонова, К. С. (2015). Стiйкi компаративнi одиницi на позначення зовнiшностi людини в англiйськiй, францuzькiй, українськiй та росiйськiй. *Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету*. – № 15. 122–125.

53. Романченко, А. П. (2009). Прагмалінгвістичні параметри функціональносемантичного поля компаративності в сучасній українській літературній мові : автореф. Одеса, 18.
54. Ротон, Н.(2017). Структурнофункціональні особливості текстів масової комунікації. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах, Вип. 36.56–61.
55. Рошко, С. М. (2001). *Формально-граматична та функціонально-семантична структура порівняльних синтаксем і підрядних речень у сучасній українській мові : автореф.* Ужгород, 21.
56. Русанівський, В.М. (2004). Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 820.
57. Русін, О. В. (2001). Особливості функціонування стійких порівнянь. Східнослов'янська філологія : Здобутки та перспективи : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 232–235.
58. Селіванова, О. О. (2004). Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Черкаси : Брама, 276.
59. Селіванова, О.О. (2006). Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. Київ. 716.
60. Скрипник, Л.Г. (1970). Зооморфні одиниці в українській народній фразеології. Мовознавство. Київ, (№2). 54–65.
61. Скрипник, Л.Г.(1973). Фразеологія української мови. Київ: Наукова думка, 280.
62. Терлак, З. М. (1987). Варіантні порівняльні словосполучення. Українська мова і література в школі. – № 2.57–58.
63. Ужченко, В.Д. (1994). Історико — лінгвістичний аспект формування української фразеології. Дніпропетровськ, 34.
64. Ужченко, В.Д. (2005). Фразеологія сучасної української мови . Луганськ: Альма-матер, 400.
65. Ужченко, В.Д. (1998). Фразеологічний словник української мови. Київ — 224.

66. Хараман, Н. О. (2013). *Порівняння в образній системі «Щоденника Олександра Довженка»*. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького нац. університету : зб. наук. праць. – Вип. 9. Кривий Ріг, 626 – 631
67. Хоменко, В. І. (1972). Українська народна фразеологія. Питання фразеології східнослов'янських мов. Київ, 145-146.
68. Шаповалова, Н.П. (1998). Функціональносемантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові. Донецьк, 180.
69. Шаповалова, Н. П. (1997). Статус і структура категорії порівняння. Функціонально-комунікативні вияви граматичних одиниць. Київ, 164–172.
70. Шаповалова, Н. П. (1998). Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові. Дніпро, 25.
71. Шаповалова, Н. П. (1998). Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові – Дніпро, 25.
72. Шестопал, М. (1963). Що ми знаємо про образи тварин? .Упор. та вступне слово. Київ, 5 – 24.
73. Щепка, О.А. (2008). Функціонально-семантичне поле компаративності : дис. На здобуття наук. ступеня канд. філол наук. Сімферополь, 210
74. Щербань, О. В. (1980). Символіка українського народу. Харків, 348.
75. Юрченко, О.С., Івченко А.О. (1993). Словник стійких народних порівнянь. Харків, 176.
76. Яковенко, Л. І. (2010). Концепт "поява - зникнення" в українській фразеології . Одеса., 20.
77. Chiappe, D.L. (2000). Are Metaphors Elliptical Similes? / D.L. Chiappe, J. M. Kennedy *Journal of Psycholinguistic Research*. 29 (4). 371–398.
78. Cowie, A. P. (1998). *Phraseology. Theory, Analysis and Application* – Oxford: Clarendon Press, 258.
79. Davis, Ch.J., Hellan L. (1979). *The Syntax and Semantics of Comparative Constructions*. Semantics, 140.

80. Fandel, J. (2005). *Metaphors, Similes, and Other Word Pictures*. The Creative Company, 48.
81. Fraser, B. (1970). Idioms within a Transformational Grammar. *Foundations of Language*, – № 4. 109 – 127.
82. González-Díaz, V. (2008). *English Adjective Comparison: A Historical Perspective*. John Benjamins Publishing, 252.
83. Harding, J.R. (2017). Similes, Puns and Counterfactuals in Literary Narrative: Visible Figures. *Language Arts & Disciplines*, 172.
84. Langacker, R.W.(1988). *A View of Linguistic Semantics*. Topics in Cognitive Linguistics. Amsterdam: Benjamins, 49–90.
85. Pederson, E. Nuyts J. (1997). Overview: On the Relationship between Language and Conceptualization. *Language and Conceptualization*. Cambridge: Cambridge University Press, 11–12.
86. Post, M. (1988). Scenes and Frames Semantics as a Neo-Lexical Field Theory. *Understanding the Lexicon: Meaning, Sense and World Knowledge in Lexical Semantics* Ed. by W.Hullen and K.Schulze. Tübingen: Niemeyer, 36–37.
87. Seaton, M.A. (2004). *What You Need to Know about Similes & Metaphors*. Learners Publishing Pte Limited, 130.
88. Smith, L. P. (1925). *Words and Idioms*. London: Constable & Co. Ltd., 299.
89. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Culture through Their Key Words*. English, Russian, Polish, German and Japanese. New York. Oxford: Oxford University Press, 317.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Пазяк, М. М. (1989) Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини. Київ. 480.
2. Пазяк, М. М. (1989) Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини. упоряд. Київ: Наукова думка, 480.
3. Ужченко В.Д. (1998) Фразеологічний словник української мови. Київ.224.
4. Юрченко О.С., Івченко А.О. (1993) Словник стійких народних порівнянь. Харків, 176.
5. John Ayto The Oxford Dictionary of Idioms (2020).4 ed. 135.
6. McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs (2005). 471.
7. Oxford Phrasal Verbs Dictionary Second Edition (2006). 432.
8. Sommer, Elyse, Sommer, Mike (1988) Similes Dictionary, Detroit, Michigan, 130.
9. Wilstach F. J. (1916) A Dictionary of Similes. Boston: Little, Brown, & Co. 488.

SUMMARY

Hunko K. D. COMMON COMPARISONS IN MODERN UKRAINIAN AND ENGLISH: STRUCTURAL-SEMANTIC AND LINGUISTIC-CULTURAL ANALYSIS.

Master diploma paper is dedicated to research of the idioms with comparisons in the modern Ukrainian and English languages.

In today's rapidly developing world, characterized by profound processes of globalization and cultural understanding, the study of linguistic features of languages is becoming an extremely important task. One of the key components of the cultural heritage is fixed comparisons - a type of phraseology that reflects the similarity or difference of certain objects or phenomena in a certain way. Established comparisons based on analogies play an important role in shaping the mentality and reflecting the cultural characteristics of the people. The actuality of the research topic is determined by the importance of idioms in the spoken language, since their qualities such as figurativeness, expressiveness and unity of meaning make our speech vivid, emotional and expressive.

The object of the study is sustainable comparative units of the Ukrainian and English languages, and the subject of the study is the structural and semantic features of the sustainable comparative units of the Ukrainian and English languages. The object of the research is phraseological systems of the modern Ukrainian and English languages whereas the subject is phraseological units with days of the week component in the modern Ukrainian and English languages.

The paper consists of theoretical and practical parts and conclusions.

The aim of the study is to establish the regularities of formation and systematization of stable comparative units, taking into account the structural and semantic features of the two languages and to identify common features and differences in their functioning and significance..

In summary, the concepts of established comparison and phraseology are interconnected within the broader study of linguistic expressions. Understanding their

cultural dimensions and exploring their interrelationships in diverse sources contribute to a deeper appreciation of language as a dynamic and culturally embedded phenomenon.